דֶער
שְׁווַארְצֶער פֶּעטֶער

אָדָער
פוּן שְׁלֶעכְטְס צוּ גוּטְס

אַוואוּנְדֶערְבַּארֶע מַעֲשֶׂה וָואס גִיט צוּ עֶרְקְלֶעהְרֶען ,
וְויא אַ מֶענְשׁ קָאנְן פוּן שְׁלֶעכְטְ-גוּט וֶוערֶען .

פון ח, ד. גילדענבלאטט.

ווילנא
שנת תרנ"ז לפ"ק

ЧЕРНЫЙ ДЯДЯ
или Отъ худого къ доброму.

Разсказъ Д. I. Гильденблата.

Соб. изд. Л. Л. Маца.

ВИЛЬНА.
Въ типографіи Л. Л. Маца, на Квасномъ
переулкѣ, домъ № 1195/6
1897 г.

Дозволено цензурою 1 Апрѣля 1897 г. Вильна.

1.

דֶער װֶעלְטֶענֶער מֶענְשֶׁענְפְרַיינְד .

— װֶעגֶען װֶעמֶען רֶעט אִיהר דָא ?
— מִיר שְׁמוּעֶסֶען דָא װֶעגֶען דֶעם שְׁװַארְצֶען פֶעטֶער .
— װאוּ זַייט אִיהר דָאס גֶעװֶען ?
— בַּיים שְׁװַארְצֶען פֶעטֶער .
— װאוּהִין גֵייט אִיהר ?
— צוּם שְׁװַארְצֶען פֶעטֶער .

הַכְּלָל פוּן רֶעכְטִין פְרִיה מָארְגֶען בִּיז שְׁפֶּעט אִין דֶער נַאכְט הָארְט מֶען אִין אַלֶע גַאסֶען אוּנ גֶעסֶעלֶעךְ פוּן „פְרָאסְטַאקֶענִויץ" דֶעם נָאמֶען דֶער שְׁװַארְצֶער פֶעטֶער . װֶער עֶס הָאט עֶפֶּעס אַדְאָגָה — מַארְשׁ צוּם שְׁװַארְצֶען פֶעטֶער , אויס גֶערֶעט פַאר אִים אַלֶע זַיינֶע צָרוֹת אוּנ לַיידֶען אוּנ עֶס אִיז אִים גְרִינְגֶער גֶעװָארֶען ; הָאבֶּען זִיךְ צְװַיי שׁוּתָּפִים גֶעקְרִיגְט װֶעגֶען אַחֲלוּקָה , הָאבֶּען זִיךְ בְּרִידֶער גֶערִיסֶען פַאר אַיְרוּשָׁה , אִיז מֶען אַװֶעק צוּם שְׁװַארְצֶען פֶעטֶער אוּנ עֶר הָאט זֵיי אַזוֹי גוּט צוּ טֵיילְט אַז דִי בֵּיידֶע צְדָדִים זַיינֶען גֶעװָארֶען שָׁלוֹם צְװִישֶׁען זִיךְ , אוּנ אִים זַיינֶען זַייא פֶערְבְּלִיבֶּען אַייבִּיגֶע גוּטֶע פְרַיינְד ; הָאט עֶפֶּעס אַיוּנְגֶער חָתָן גֶעװָאלְט אָפּ שִׁיקֶען דֶער כַּלָּה דִיא תְּנָאִים : הָאט אַיוּנְגֶער מַאנְטְשִׁיק גֶעװָאלְט גֶמ'ן זַיין נַוייבּ , אִיז מֶען אַװֶעק צוּם שְׁװַארְצֶען פֶעטֶער אוּנ עֶר הָאט , װִיא מֶען זָאגְט אִין „פְרָאסְטַאקֶענִויץ" גֶעמַאכְט אַלֶעבֶּען בַּייא דֶער יוּנְגֶער פָאר פָאלְק , אוּנ בַּיים חָתָן כַּלָּה אִיז דוּרְךְ אִיהם גֶעװֶען חֲתוּנָה ; הָאט װֶער גֶעהוּנְגֶערְט , אִיז װֶער אוּם גֶעצַאנְגֶען נַאקֶעט אָדֶער

בָּארְפוּס אִיז מֶען גְלַייךְ אַוֶועק צוּם שְׁוַוארְצֶען פֶּעטֶער , אוּנ דֶער הוּנְגֶערִיגֶער אִיז זַאט גֶעוָוארֶען , דֶער נַאקֶעטֶער אִיז בֶּעקְלַיידֶעט גֶעוָוארֶען אוּנ דֶער בָּארְפוּסֶער אִיז שׁוֹין אָנְגֶעשׁוּכְט גֶעוָוארֶען , מֶען דֶער צַיילְט גְלַייךְ , אַז וָוען עֶר גֶעפִינְט אִין פְּרָאסְטַאקֶעוִויצֶער בְּלָאטֶע עֶפֶּעס אַשְׁכּוּר אִיז בַּיי אִיהם רֶעכְט אַלֵיין צוּא עֶסֶקִין זִיךְ מִיט אִיהם , אַרַיין צוּ קְרִיכֶען צוּ אִים אִין בְּלָאטֶע , אוּנ אַרוֹיס שְׁלֶעפֶּען אִיהם פוּן דָארְט אוּנ אַוֶועק פִירֶען צוּא זִיךְ אַהֵיים אוּנ פוּן דָארְטֶען אִיז עֶר שׁוֹין אַרוֹיס מִיט אַשְׁטַארְקֶע שִׂנְאָה צוּ אַלֶע שַׁארְפֶּע מַשְׁקָאוֹת . וּכְדוֹמֶה נָאךְ אַזֶעלְכֶע מִינֵי—זַאכֶען דֶערְצַיילְט מֶען זִיךְ אוֹיף אִים אָן , מֶען זָאגְט גְלַייךְ , אַז עֶר הָאט לִיבּ גֶעהַאט שְׁטַארְק הַשְׁגָחָה צוּ גֶעבֶּען אוֹיף דִי אַסְטְרָאגֶען אוּנ פִיל אַרֶעסְטַאנְטֶען זַיינֶען מִיט זַיין זְכוּת אַרוֹיס פוּן אַסְטְרָאג אָרֶענְטְלִיכֶע לַייט , מִיט אֵיין וָוארְט דֶער „שְׁוַוארְצֶער פֶּעטֶער“ אִיז גֶעוֶוען אֵיינֶער פוּן יֶענֶע זֶעלְטֶענֶע מֶענְשֶׁענְפְרַיינְד , וָואס אִיז שְׁוֶוער צוּ גֶעפִינֶען זַייעֶר גְלַייכֶען .

אָלְטֶערֶע מֶענְשֶׁען דֶער צַיילִין , אַז דֶער שְׁוַוארְצֶער פֶּעטֶער אִיז אַמָאל גֶעוֶוען אַיין גָאר גִישְׁט , שְׁכְּנָארְנִישְׁט , קַיין מַעֲשֶׂה אִיז אִיהם נִיט צוּ קְלֵיין גֶעוֶוען .

דָאס אִיז אֶמֶת , אוּנ וֶוענֶען דֶעם וֶועט גֶערֶעט וֶוערֶען אִין דִיא קוּמֶענְדֶע קַאפִּיטְלַאךְ .

◆

2.

דָאס וואוֹיל קִינְד .

דִיזֶער הוֹיכֶער אוּנ בְּרֵייטֶער שְׁוַוארְצֶער מֶענְש , וֶועלְכֶען מֶען רוּפְט אִין פְּרָאסְטַאקֶעוִויץ „דֶער שְׁוַוארְצֶער פֶּעטֶער“ אִיז אִיצְט אַמֶענְש פוּן אַיָאהר פֶערְצִיג אוּנ עֶר חַתְמֶעט זִיךְ אוּנְטֶער „פְרִידְמַאן קְוֵייט“ .

(שׁווארצער פעטער)

מִיט אַיָאר דְרַייסִיג צוּרִיק אִיז עֶר אָבֶּער נָאךְ גְעוֶוען אַאִינְגֶעל פוּן אַיָאר צְעהָען אוּנ אִיז גְעוֶוען אַגְרוֹיסֶער קוּנְדוּס, אַוַייסֶער חֲבְרָה'נִיק אֵיינֶער אִין דֶער וֶועלְט.

— עֶס וֶועט פוּן אִים קֵיין גוּטְס נִיט זַיין. — הָאט מֶען וֶועגֶ'ן אִים גֶערֶעט אִין זַיין גֶעבּוּרְסְט שְׁטָאט. אִין דוּמָאוְויץ, —

וָואס אִיז דֶער חִדוּשׁ? אוֹיף אַזוֹי פִיל פַּאלְיֶענְגֶעוֶוען אַקִינְד, אוֹיף אַזוֹא פִיל בַּאלָאוֶוען, וָואס פַאר אַגוּטְס קָאן דֶערְפוּן אַרוֹיס? דִי עֶלְטֶערֶען זַיינֶע מַאכֶען אִיהם אַלֵיין וִוילְד, אוּנ נַאכְהֶער וֶועלֶען זֵייא הָאבֶּען וָואס צוּ קְלָאגֶען אוֹיף זַיין קָאפּ:

דָאס אִיז רִיכְטִיג, „פרידמאן קווייט" אִיז גְעוֶוען אַבֵּן יָחִיד, זַיינֶע עֶלְטֶערֶען זַיינֶען גֶעוֶוען גַאנְץ רַייךְ אוּנ פרידמאנען הָאט קֵיין פוֹיגֶעל מִילְךְ נִיט גֶעפֶעלְט', עֶס אִיז אִיהם גֶעוֶוען גוּט, וִויא גָאר דִי וֶועלְט, וָואס נָאר עֶר הָאט זִיךְ גֶעווּאוּנְשֶׁען אִיז עֶרְפִילְט גֶיוָוארִין, וָואס נָאר עֶר הָאט גֶעוָואלְט הָאט מֶען אִיהם גֶעגֶעבֶּען, עֶס אִיז נִיט גֶעוֶוען צוּ שְׁוֶוער אוּנ צוּ טַייעֶר קֵיין זַאךְ:

וָוען פרידמאנן הָאט אַפִּיפְס גֶעטָאן, אוֹיפְגֶעהַייבֶּען אַהוֹיךְ קוֹל אִיז אִין שְׁטוּבּ גֶעוָוארֶען אַסוּמַאטָאכֶע, עֶס לַייפְט צוּ דִי מַאמֶע, דֶער טַאטֶע, אַלֶע וָואס זַיינֶען נָאר גֶעוֶוען אִין שְׁטוּבּ.

— וָואס אִיז דָאס, מַיין קִינְד?

פרידמאגן וַויינְט זִיךְ פֶענַאנְדֶער.

וָואס ווִילְסְט דוּ, מַיין נַחַת? עֶסֶען?

— נֵיין.

— טְרִינְקֶען?

— נֵיין!

— שְׁלָאפֶען!

— נֵיין.

— טָא וָואס דֶען ווִילְסְט דוּ?

— אִיךְ וִויל שְׁרַייהֶען.

(שווארצער פעטער)

— אונ וָואס מֵיינְסְט דוּ ? — זָאגְט דַאן דֶער טַאטֶע צוּא דִיא מַאמֶען , — אַקִינְד אַז עֶס ווִיל שְׁרַייעֶן, דַארְף מֶען אִיהם לָאזֶען , מְכֻתַּמָא מוּז עֶר דָאס , עֶר וֶועט זִיךְ אוֹיס שְׁרַייהֶען אונ וֶועט שְׁטִיל וֶוערֶען דִיא מַאמֶען אָבֶּער אִיז שְׁוֶוער גֶעוֶועזֶען צוּא הֶערֶען ווִיא אִיהר „קְרוּין” , אִיהר „נָחָמָה” שְׁרַייט אונ פֶערְלָאזֶען אִיהם בַּייא אַזַא צַייט אַלֵיין , דִיא אִיז שׁוֹין נִיט אַוֶועק בִּיז זִיא הָאט אִים אַיינְגֶעשְׁטִילְט , נָאר דָאס הָאט זִיךְ אִיהר קֵיין מָאל אַזוֹא לֵייכְט נִיט אַיינְגֶעגֶעבִּין, דָאס הָאט אִיהר אַלֶע מָאל טַייעֶר גֶעקָאסְט .

אַזוֹי הָאט פרידמאן פֶערְבְּרַאכְט זַיינֶע קִינְדֶער יָארֶען בִּיז אַיְאהר צֶעהֶען , אונ אִיז גֶעוֶועזֶען אַיין שְׁטִיפֶער , אַיין קוּנְדוּס אִין דֶער וֶועלְט , עֶר הָאט נִיט גֶעאַכְט קֵיין אֶלְטֶערֶע אונ הָאט פַאר קֵיינֶעם קֵיין מוֹרָא גֶעהַאט : עֶר הָאט גֶעוואוּסְט , אַז קֵיינֶער וֶועט אִים גָאר נִיכְט נִיט טָאן , דֶען וֶוער עֶס הָאט זִיךְ נָאר גֶעוָואגְט אִיהם צוּ בֶּערִיהרֶען מִיט אַפִינְגֶער , אָדֶער אֲפִילוּ מִיט אַשְׁלֶעכְט וָוארְט , אִיז אִים שׁוֹין גִיוֶועזֶען קַאלְט אונ וַוארֶעם, עֶס הָאט שׁוֹין יֶענֶעם גִיקְלֶעקְט .

פרידמאנן אִיז גֶעוָוארֶען גְרָאסֶער אונ ווִילְדֶער פוּן טָאג , אַלֶע וַוייסֶע חֶבְרֶה׳נִיקֶעס זַיינֶען גֶעוָוארֶען זַיינֶע פְרַיינְד , צְווִישֶׁען זַיי זַיינֶען גֶעוֶועזֶען קִינְדֶער פוּן אָרֶעמֶע עֶלְטֶערִין , קִינְדֶער גָאר אָהן עֶלְטֶערֶען , קִינְדֶער אַזֶעלְכֶע , וָואס דוֹמָאווִיץ הָאט גֶעוואוּסְט בְּחוּשׁ , אַז עֶס וֶועט פוּן זַייא גָאר נִיט אַרוֹיס .

דִי קִינְדֶער הָאבֶּען פִיל גֶעווִירְקְט אוֹיף פרידמאנען , זַיי הָאבִּין אִיהם צוּ פִיל שְׁלֶעכְטֶס צוּ גֶעוָואהנְט , אונ צוּא פִיל פֶערְדָארְבֶּענְהַייט גֶעלֶערִינְט , דִי עֶרְסְטֶע זַאךְ הָאבֶּען זַיי אִיהם אָנְגֶעלֶערֶענְט , שְׁלָאפֶען פוּן שְׁטוּבּ אונ אַוֶועק גֶעבֶּען זַיי . פרידמאן הָאט גֶעפָאלְגְט , הָאט אַפְרִיעֶר גֶעשְׁלֶעפְּט פוּן שְׁטוּבּ אונ גֶעבְּרַאכְט צוּא זַיינֶע חֲבֵרִים אַלֶע אַקְטְיָארֶען פוּן דֶעם קִינְדֶערְשֶׁען טֶעאַטֶער דָאס חַייסְט פָּאפְּקֶעס , אִיגְרוּשְׁקֶעס אונ נַאשֶׁערַייא אונ נַאכְהֶער הָאט עֶר זַייא שׁוֹין גֶעטְרָאגֶען אוֹיךְ גֶעלְד אונ נוּטְשֶׁע כֵּלִים דָאס אִיז אַזוֹי וַוייט פֶערְגַאנְגֶען , אַז אַיין

מָאל יוֹם טוֹב אִין דֶער פְּרִיה הָאט זִיךְ דֶער פָאטֶער גֶעחַאפְּט אַז עֶס אִיז נִיט דָא זַיין גָאלְדֶענֶער זַייגֶער, אָט עֶרְשְׁט אִיז עֶר גֶעקוּמֶען פוּן שׁוּל, הָאט זִיךְ אִיבֶּער גֶעטָאן אוּנ הָאט דֶעם זַייגֶער מִיט זַיין הַאנְד אַלֵיין אַוֶועק גֶעלֵייגְט אוֹיפְ'ן טִישׁ בַּייא זִיךְ אִין קַאבִּינֶעט, דָא אִיז עֶפֶּעס דִי וַוייבּ אַרַיינְגֶעפַאלֶען אַפֶּערְלַאנְג צוּא וֶועלֶען וִויסֶען וִויא שְׁפֶּעט אִיז דָאס שׁוֹין אִיצְטֶער, בִּכְדֵי צוּ וִויסֶען צוּ דַארְף מֶען שׁוֹין הַייסֶען דִי דִינְסְט צוּא שְׁטֶעלֶען קָאכֶען וֶועטְסֶערֶע, דֶער טַאטֶע אִיז אַוֶועק אִין קַאבִּינֶעט אַקוּק טָאן וִויפִיל אַזֵייגֶער, עֶר טוּט אַקוּק דֶער זַייגֶער אִיז שׁוֹין נִיטָא, עֶס אִיז גֶעוָוארֶען אַשְׁרֶעק אַגֶערוּדֶער, — וֶוער אִיז דָא גֶעוֶוען ? פְרֶעגְט דֶער פָאטֶער.

— דָא אִיז קֵיינֶער נִיט גֶעוֶוען, — אָנְטְפֶערְט מֶען אִים, — מֶעהר נִיט בֶּערֶע וָואלְף דֶער מְשׁוּגָענֶער אִיז דָא גֶעוֶוען נָאךְ אַשְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט.

— אַקַשְׁיָא אוֹיף אַמְשׁוּגָענֶעם, עֶר אִיז גֶעוִויס פֶערְקְרָאכֶען אִין קַאבִּינֶעט אַרַיין אוּנ הָאט צוּ גֶענוּמֶען דֶעם זַייגֶער.

מֶען הָאט זִיךְ גֶענוּמֶען צוּא בערע וואלפ'ן, מֶען הָאט אִיהם גֶעמוּטְשֶׁעט, גֶעפַּיינִיגְט, עֶס הָאט אָבֶּער גָאר נִיסְט גֶעהָאלְפֶען בערע וואלף הָאט גֶעשְׁרִיעֶן, גֶעוֵויינְט, גֶעמַאכְט מְשׁוּגָענֶע שְׁטִיק, אוּנ דֶער זַייגֶער אִיז אַלֶץ נִיט גֶעוֶוען, מֶען הָאט בערע וואלפ'ן אַוֶועק גֶעשִׁיקְט פָּא עֶטַאפָּאם, עֶר שְׁלֶעפְּט זִיךְ גֶעוִויס נָאךְ עַד הַיּוֹם אַרוּם אִיבֶּער דֶער וֶועלְט, אוּנ דֶער זַייגֶער אִיז פֶערְפַאלֶען גֶעוָוארִין, וִויא אִין וַואסֶער, אוּנ קֵיינֶער הָאט גָאר נִיט גֶעוואוּסְט. אַז דֶעם זַייגֶער הָאט צוּ גֶענוּמֶען פרידמאן אוּנ הָאט עֶס אִיבֶּער גֶעגֶעבֶּען אַגוּטִין בְּרוּדֶער אוּנ דֶער נוּטֶער בְּרוּדֶער הָאט עֶס פַאר קוֹיפְט אַגוּטֶען פֶעטֶער, אוּנ דֶער פֶעטֶער הָאט גֶענֶעבֶּען דֶערְפַאר אַלֶע גוּטֶע זַאכֶען, אַז דְרַייא טָאג כְּסֵדֶר אִיז גֶעוֶוען סְעוּדַּת פּוּרִים, אָדֶער וִויא זֵיי הָאבִּין עֶס אָנְגֶערוּפִין מֶען הָאט גֶעלֶעבְּט אַטָאג.

(שווארצער פעטער) דערפון

דֶערְפוּן הָאט קֵיינֶער נִיט גֶעוואוּסְט , אוּנ גָאר אוֹיף אַזוֹי פִּיעל נִיט גֶעקָאנְט רֶעכֶענֶען , אֶמֶת , מֶען הָאט גֶעוואוּסְט , אַז פרידמאן אִיז אַגְרוֹיסֶער שַׁארְלַאטַאן אִיז אַחָבֵר מִיט אַלֶע „צוּ לָאזֶענֶע” קִינְדֶער, נָאר וָואס אִיז ? אַקִינְד בְּלַייבְּט אַקִינְד . קִינְדֶערְשֶׁער שֵׂכֶל , מֶען הָאט אָבֶער גוּט גֶעוואוּסְט , אַז פרידמאן גֵייט צוּ דִי בֶּעסְטֶע מְלַמְּדִים אִין חֵדֶר , אוּנ גֵייט אִין לִמוּד גָאר נִישְׁט קָשֶׁה׳דִיג , דָאס הֵייסְט , אַז עֶר וָואלְט וָועלֶען , וָואלְט עֶר קָאנֶען אוּנ דִיא מְלַמְּדִים הָאבִּין גֶעזָאגְט , אַז אֲפִילוּ נִיט וָועלֶענְדִיג וָועט עֶר אוֹיךְ קֵיין עַם הָאָרֶץ נִיט זַיין . דִי מַאמֶע הָאט זִיךְ בַּארִימְט פַאר אַלֶע שְׁכֵנוֹת , אַז נָאךְ אַזַא וואוֹיל קִינְד , וִויא אִיהר פרידמאן , אִיז גָאר נִיטָא אוּנְטֶער דֶער זוּהְן .

3.

צוּ וַוייט פֶערְקְרָאכֶען .

אַז פרידמאן אִיז אַלְט גִיוָוען 17 יָאהר , אִיז זַיין פָאטֶער גִישְׁטָארְבֶּען, דַאמָאלְסְט הָאט זִיךְ פַארִין יוּנְגֶען יוֹרֵשׁ גִיעֶפִינְט אַלֶעבֶּעדִיגֶע וָועלְט , דָען וָוען דֶער פָאטֶער הָאט נָאךְ גִילֶעבְּט , הָאט פרידמאן אָפְּט מָאהל גֶעלֶעבְּט אִין אַיינְגֶענִים , דָאס הֵייסְט , עֶס הָאט אִיהם צַייטֶענְס אוֹיס גֶעפֶעהלְט גֶעלְד , וִויא פִיל עֶר הָאט נֶעדַארְפְט צוּ פֶערְשְׁוָוענְדֶערֶען. אִיצְט אָבֶּער וָוען דִיא מַאמֶע אִיז גִיוָוארֶען דִיא גַאנְצֶע בַּעַל-הַבַּיתְטֶע , אִיז עֶר גִיוָוען דֶער גַאנְצֶער בַּעַל-הַבַּיִת אוּנ הָאט גֶעטָאהן וָואס עֶר הָאט גֶעוָואלְט .

פוּן דֶער גַאנְצֶער יְרוּשָׁה הָאט פרידמאן גֶעלֶעבְּט אוֹיף זַיין

שְׁטַײגָער עָטְלִיכֶע יָאהר, צוּ זַיינָער 24 טָען יָאהר אִיז עָר שׁוין גִיקוּמֶען דֶער צוּ, אַז אֲפִילוּ זַיין פָאטָערְס הויז הָאט מָען אוֹיךְ פָערְקוֹיפְט, אונ פוּן דִיא גַאנְצֶע גוּטְס אונ גֶעלְד אִיז שׁוין לַאנְג גֶעוָוארֶען אַשׁ אונ רוֹיךְ.

דִיא מוּטָער אִיז פוּן גְרוֹיס אַנְגְסְט אונ פֶערְדְרוּסֶען קְרַאנְק גִיוָוארִין אונ גֶעשְׁטָארְבֶּען, פַארִין טוֹיְדְט הָאט זִיא צוּ גֶערוּפֶען אִיהר אַײנְצִיגֶען זוּהן אונ גֶעזָאגְט.

— זֶעה, מַיין קִינְד, הָאבּ רַחֲמָנוּת אוֹיף זִיךְ אַלֵיין דֶער מַאן זִיךְ אוֹיף גָאט, אונ קֶעהר זִיךְ אוּם פוּן דַיינֶע שְׁלֶעכְטֶע וֶועגִין, וֶוען עָס אִיז נָאךְ דָא צַייט, אַיין שָׁעָה פוּן תְּשׁוּבָה אִיז טַייעֶרֶער פוּן דָעם גַאנְצֶען לֶעבֶּען...

פריידמאן הָאט זִיךְ דַאן פוּן דִיא מַאמֶעס וֶוערְטָער אוֹיס גִילַאכְט אונ אוֹיף דִיא מַאמֶעס טוֹיט וַוייניג וָואס גֶעקְלָאגְט, עֶר הָאט גֶעהַאט אַנְדֶערֶע דַאֲגוֹת, וואוּ צוּ בֶּעקוּמֶען גֶעלְד מִיט וָואס צוּ שְׁטִילֶען זַיין דוּרְשְׁט צוּ קָארְטֶען, צוּ קְלוּבֶּען, מַאסְקַארַאדֶען וּכְדוֹמֶה.

צוּ וָואס אַמֶענְשׁ אִיז אִין שְׁטַאנְד בַּייא אַזַא צַייט, אִיז נִיט פָארְצוּשְׁטֶעלֶען; פריידמאן אִיז גִיוָוארֶען אַכוֹיכֶע אונ דֶער נָאךְ אַפְּשׁוּטֶער גַנָב, עֶר הָאט אַזוֹי אַרוּם גֶעטַאנְצְט אִיבֶּער גָאטֶעס בְּרַייטֶע וֶועלְט, בִּיז עֶר הָאט זִיךְ אַרַיין גִיחַאפְּט אִין אַיין הויז צוּ אַרַייכִין מֶענְשִׁין, וֶועלְכֶער חָאט אִיהם גְלַייךְ אָנְגֶעחַאפְּט, אונ נִיט גֶעוָואלְט מוֹחֵל זַיין, מֶען הָאט אִיהם אִיבֶּער גִיגֶעבִּין אִין סוֹד אונ פֶערְמִשְׁפָּט צוּ זִיצֶען אִין אַסְטְרָאג.

פריידמאן אִיז גִיוֶוען שְׁטַארְק אִין כַּעַס אוֹיף דָעם שְׁלֶעכְטֶען מֶענְשֶׁען, דוּרְךְ וֶועלְכֶען עֶר לַייְדֶעט, אונ הָאט זִיךְ גֶענוּמֶען בְּנֵדֶר, אַז וִויא נָאר עֶר וֶועט דֶער לֶעבֶּען אוֹיס גֶעלַייזְט צוּ וֶוערִין פוּן אַסְטְרָאג, וֶועט עֶר נְקָמָה נֶעמֶען פוּן דִיזֶען שְׁלֶעכְטֶען מֶענְשֶׁען. צוּ לִיבּ דָעם הָאט עֶר זִיךְ מִתְחַבֵּר גִיוֶוען מִיט אַלֶע אַרֶעסְטַאנְטֶען, מִיט זַייא גֶעמַאכְט אַיין הַאנְד, אונ פַאר זִיךְ גִישְׁטֶעלְט נַייעֶ פְּלַאנֶען פוּן אַיין נַייעֶם לֶעבִּין.

(שׁווארצער פעטער)

געשוויגען

גֶעשְׁווִינְגֶען הָאבֶּען זַיינֶע גֶעווִיסְסֶען בִּיסְסֶע, נִיט אַיין וָוארְט, נִיט אַיין פִּיפְּס פוּן תְּשׁוּבָה, פוּן חֲרָטָה, דֶען עֶר אִיז שׁוֹין צוּ ווַייט פֶערְקְרָאכֶען.

* * *

4.

אַרוֹיס גֶעחַאפְּט פוּן פַייעֶר.

פרידמאן אִיז שׁוֹין אַרוֹיס פוּן אַסְטְרָאג, אוּנ מִיט אַיין חֶבְרָה גַנָבִים אַרוּם גֶעטַאנְצְט ווִידֶער אוֹיף דֶער פְרֵייעֶר וֶועלְט. עֶר אִיז גִיוֶועֶן הוֹיךְ אוּנ בְּרֵייט, מִיט אַיין הוֹיכֶען גֶעשְׁטַאלְט, נָאר זַיין פָּנִים אִיז גֶעוֶועֶן שְׁווַארְץ, זַיינֶע הָאר שְׁווַארְץ אוּנ דָאס גְלַייכֶען זַיינֶע אוֹיגֶען זַיינֶען גֶעוֶועֶן שְׁווַארְץ אוּנ עֶס אִיז קֶענְטִיג, אַז עֶס וָואלְט פוּן זַייא גֶעקָאנְט אַמָאל אַרוֹיס שַׁיינֶען. פִיל מֶענְשְׁלִיכְקַייט אוּנ טוּגֶענְד, וֶוען נִיט דִיא נַארִישֶׁע עֶרְצִיהוּנְג אוּנ דָאס שְׁלֶעכְטֶע, פֶערְפִיהְרְטֶע לֶעבִּין.

זַיינֶע מִיט בְּרִידֶער הָאבֶּען אִיהם גֶערוּפֶען „דֶער שְׁווַארְצֶער“, אוּנ דֶער שְׁווַארְצֶער אִיז אַזוֹי פָארְווֶערְטְס גֶעגַאנְגֶען זַיין וֶועג, דָאס עֶר אִיז שׁוֹין גֶעוֶועֶן דֶער גַאנְצֶער רָאדֶעל-פִיהְרֶער, מִיט וֶועלְכֶע עֶר אִיז גֶעוֶועֶן אִין קוֹמְפַּאנִיֶע.

עֶר אִיז אָנְגֶעקוּמֶען מִיט זַיין חַבְרוּתָה קַיין „פַיינָאווְקֶע“, אוּנ עֶס אִיז בַּייא זַייא גֶעבְּלִיבֶּען אַיין הַסְכֵּם, אַז דָאס בֶּעסְטֶע מִיטֶעל צוּ צוּפֶען אוּנ צוּ רוֹיבֶּען אִיז מֶען זָאל מַאכֶען אִין שְׁטָאדְט שְׂרֵיפוֹת. דִיא שְׁטָאדְטֶעל אִיז אַקְלֵיינֶע, קַיין מִיטְלֶען צוּם לֶעשֶׁען אוּנ קַיין בֶּעזָאנְדֶערֶע מֶענְשֶׁען דֶערוֹיף אִיז נִיטָא. ווִיא עֶס וֶועט אַשְׂרֵיפָה,

גִיט מֶען אַקְלַאפּ אִין גְלָאק „טְרֶעוָואגֶע״, מֶענְשֶׁען לוֹיפֶען אוּם מְשׁוּגָעֶנֶערְהַייס אוּנ שְׁרַייֶען „רַאטוֹיצֶע ! פָּאזְשַׁאר !״ עֶס הֶערְט זִיךְ אַיָאמֶער, אַיְלָלָה, מֶען וֶוערְט אִיבֶּער נֶעשְׁרָאקֶען, מֶען לוֹיפְט אוּם, אוּנ מֶען וַוייס נִיט אוֹיף וָואסֶער וֶועלְט מֶען אִיז, מֶען שְׁלֶעפְּט פוּן פַייעֶר אוּנ מֶען גֶעדַיינְקְט נִיט וואוּ מֶען שְׁטֶעלְט אַנִידֶער, מֶען גִיט פְּרָאסְט אִיבֶּער מִיט דִיא הֶענְד אוּנ מֶען וַוייס נִיט וֶועמֶען, דַאמָאלְסְט גֶעפִינֶען זִיךְ פִיל מֶענְשֶׁען, וָואס קוּמֶען כְּלוֹמַר'שְׁט רַאטֶעוֶוען, מַצִיל זַיין פוּן פַייעֶר, אוּנ דָאס אַלֶעס בְּלַייבְּט בַּייא זַייא, עֶס אִיז נִיטָא וָוער זָאל מָאנֶען אוּנ מֶען גֶעדַיינְקְט נִיט בַּייא וֶועמֶען, אוּנ דָאס פַייעֶר דֶער וַוייל טַאנְצְט אַרוּם פוּן אֵיין הִילְצֶערְנֶעם הוֹיז אוֹיף דֶעם צְוַוייטֶען.

אִין מוּטְנֶע וַואסֶער אִיז גוּט צוּ חַאפֶּען פִישׁ אוּנ אִין הֶעלֶען פַייעֶר אִיז גוּט צוּ חַאפֶּען רוֹיבּ. פרידמאנ'ס פְּלַאן אִיז גֶעפֶעלֶען גֶעוָוארֶען זַיינֶע מִיט בְּרִידֶער, אוּנ מֶען הָאט זִיךְ גֶענוּמֶען צוּם עֵסֶק.

עֶס הָאט אָנְגֶעהַייבֶּען בְּרֶענֶען. עֶס אִיז אַנֶערוּדֶער, אַנֶעפִילְדֶער פֶערְד הִירְזְשֶׁען, בְּהֵמוֹת מְרִיקֶען, הִינְד בִּילְלֶען, קְלֵיינֶע קִינְדֶער יָאמֶערִין, מֶען שְׁלֶעפְּט קִישֶׁעלַאךְ, מֶען חַאפְּט, וָואס נָאר מֶען קָאן, מֶענְשֶׁען לוֹיפֶען אוּם הִין אוּנ הֶער, מֶען בְּרֶעכְט דִיא הֶענְד, אוּנ מֶען שְׁרַייט.

— וַואסֶער ! וַואסֶער !

— מַיין נוּטְס ! מַיין הָאבּ !

— מִירֶעלֶע ! מִירֶעלֶע ! וואוּ אִיז מַיין מירעלע ?

— הָאט רַחֲמָנוֹת רַאטֶעוֶועט מִיר מַיין קִינְד !

— מִיר בְּרֶענֶען, מִיר בְּרֶענֶען ! !

דִיא פַייעֶרְדִינֶע רוֹיטֶע לַאפֶּעס הָאבֶּען שׁוֹין אַרוּם גֶעחַאפְּט עֶטְלִיכֶע הַייזֶער אוּנ דִיא סוּמַאטָאכֶע וֶוערְט גְרֶעסֶער, דִיא פַייַנָאוְוקֶער צַיינְוַויינֶער וֶוערֶען אָפּ הָאנְדְטִיג, אִיבֶּער גֶעשְׁרָאקֶען אוּנ וַוייסִין נִיט וָואס זַייא טְהוּעֶן אוּנ וואוּ זַייא זַיינֶען אִין דֶער וֶועלְט.

פרידמאנ'ס חֶבְרָה הָאבֶּען גֶענוּג אַרְבַּייט, אוּנ עֶר אַלֵיין אִיז

דָער גַאנְצָער בְּרַאנְדְמַאיסְטָער. עָר לוֹיפְט אַרַיין אִין הויז, וָואס הָאט שׁוֹין גֶעבְּרָענְט פוּן אַלֶע זַייטֶען, וַוייל עָר הָאט גֶעהֶערְט, וִויא מֶען שְׁרַייט, אַז דָא אִיז פֶערְבְּלִיבֶּען פִיל גוּטְשׁ, גָאלְד זִילְבֶּער אוּנ מְזוּמָנֶע גֶעלְד. וִויא אַשְׁטוּרָעם וִוינְד הָאט עָר זִיךְ אַלָאז גֶעטָאהן אִין פַייעֶר וִויא אַחִילְדֶע חַיָה, אוּנ הָאט זִיךְ עֶפֶּעס אָפּ גֶעשְׁטֶעלְט אִין מִיטֶען. וָואס אִיז דָאס? וָואס אִיז דָאס אַזוֹינְס גִישֶׁעהֶען מִיט פרידמאנען? עֶפֶּעס אִין זַיינֶע אוֹיגֶען הָאט אַרוֹיס גֶעשַׁיינְט נָאךְ אַנְדֶערֶער פַייעֶר, עֶפֶּעס אִין זַיין הֶערְצֶען הָאט נָאךְ מֶעהְרֶער גֶעבְּרֶענְט אוּנ גֶעפְּלַאקֶערְט, וָואס אִיז דָאס? וָואס אִיז דָאס אַזוֹינְס גֶעשֶׁעהֶען מִיט פרידמאנען? עֶר וַוייס אַלֵיין נִיט. וואוּ אִיז דָאס גָאלְד אוּנ זִילְבֶּער, דִיא גוּטְס אוּנ גֶעלְד? וואוּ?! פרידמאנען לִיגְט עֶס שׁוֹין גָאר נִיט אִין זִינֶען. עֶס אִיז עֶפֶּעס גָאר אַיין אַנְדֶער אוּם עֶרְוַוארְטֶענְדֶע זַאךְ הָאט עֶר גֶעהַאפְּט אוּנ אִיז דֶער מִיט פְלִינְק אַרוֹיס גֶעפְלוֹיגֶען פוּן פַייעֶר אוּנ גֶעשְׁוִוינְד אַוֶועק גֶעלָאפֶען וַוייט, וַוייט פוּן דֶער שְׂרֵיפָה.

הִינְטֶערְ'ן שְׁטָאדְט הָאט עֶר זִיךְ אָפּ גֶעשְׁטֶעלְט, אוּנ עֶרְשְׁט דַאן הָאט עֶר דֶער זֶעהֶען, אַז דֶעם אַיינְצִיגֶען מֶענְשֶׁען, וָואס עֶר הָאט מַצִיל גֶעוֶוען פוּן פַייעֶר, אִיז דֶער אַיינְצִיגֶער מֶענְשׁ, וָואס הָאט אִין אִיהם צוּם עֶרְשְׁטֶען מָאל אִין זַיין לֶעבֶּען עֶרְוֶועקְט מֶענְשְׁלִיכֶע גֶעפִיהְלֶען אוּנ רַחֲמָנוּת, — אִיז דָאס גֶעוֶוען אַיוּנְגֶע פְרַיילֶען, צַארְט, מִילְד אוּנ וואוּנְדֶערְבַּאר שַׁיין.

דָארְט אִין שְׁטוּבּ הָאט עֶר נָאךְ גֶעהֶערְט וִויא זִיא הָאט גֶעשְׁרִיהֶען מִיט אַיין פֶערְשְׁטִיקְטֶען קוֹל, — וִויא רִיהְרֶענְד עֶס אִיז גֶעוֶוען אִיהר שְׁטִימֶע! דָא אָבֶּער הָאט זִיךְ שׁוֹין פוּן אִיהר נִיט גֶעהֶערְט קֵיין קוֹל אוּנ וִויא שְׁרֶעקְלִיךְ עֶס אִיז פַאר אִיהם גֶעוֶוען אִיהר שְׁוַוייגֶען!

(שווארצער פעטער)

עֶר הָאט אִיהר צוּ גֶעטְרָאגֶען צוּם טַייכֶעל אוּנ גֶענוּמְמֶען מִינְטֶערֶען .

5.

עֶס הָאט זִיךְ אָנְגֶעצוּנְדֶען גָאר אֵיין אַנְדֶער מִין פַייֶער .

עֶר הָאט אִיר עֶנְדְלִיךְ עֶרְמִינְטֶערְט .

— וואוּ בִּין אִיךְ ? וָוער אִיז דָאס נֶעבִּין מִיר ? — הָאט זִיא דַאן גֶעפְרֶעגְט אוּנ זִיךְ אַרוּם גֶעקוּקְט אוֹיף אַלֶע זַייטֶען .

— נֶעבֶען אַייךְ , פְרַיילֶען , אִיז אַרוּיבֶער , אַבַּאנְדִיט ! — הָאט פְרִידְמַאן זַייעֶר רִירֶענְד אַרוּיס גֶערֶעדְט , אוּנ הָאט דֶעם עֶרְשְׁטֶען מָאל אִין זַיין לֶעבֶען דֶער פִיהלְט , וִוי שְׁרֶעקְלִיךְ דִיזֶע וָוארְטֶער זַיינֶען .

— נֵיין , עֶס קָאן נִיט זַיין ! אִיהר זַייט מַיין רֶעטֶער ! אִיהר זַייט אַיין עֶנְגֶעל , אוּנ פוּן דִי , וָואס זַיינֶען גֶעלִיבְט אִין הִימֶעל .

— אַךְ , פְרַיילֶען ! אִיךְ בִּין גָאר אֵיינֶער פוּן דִיא , וָואס זַיינֶען פֶערְהַאכְט אוּנ פֶער יָאגְט דָא אוֹיף דֶער עֶרְד . . .

— נֵיין , אִיהר זַייט דָאךְ אַמֶענְשׁ , אוּנ וִויא קָאן מֶען הַאסֶען מֶענְשֶׁען ? !

— זַיי זַיינֶען עֶס וֶוערְט . . . מִיר הָאבֶען עֶס פֶערְדִינְט . . : . מִיר זַיינֶען פֶערְדָארְבֶּענֶע , שְׁלֶעכְטֶע . . .

— קְרַאנְקֶע , זָאגְט בֶּעסֶער , אוּנ אוֹיף אַקְרַאנְקֶען דַארְף מֶען רַחֲמָנוּת הָאבֶּען , מֶען דַארְף אִיהם בֶּעדוֹיעֶרֶען אִינ לִיבֶען . . . נָאר קָאן עֶס זַיין ? אִיהר זַייט אַרוֹיבֶער , אַבַּאנְדִיט ? ! נֵיין , נֵיין ! אִיהר זַייט אַרֶעטֶער , אִיהר הָאט אַמֶענְשֶׁען פוּן טוֹיט גֶערֶעטֶעט .

— אונ פִיעל אַנְדֶערֶע דֶער צוּ גֶעבְּרַאכְט . . :

— אִיז עֶס מֶאגְלִיךְ ? קָאן עֶס זַיין ? אַךְ , לַאכְט נִיט פוּן מִיר ! זָאגְט מִיר בֶּעסֶער מִיט וָואס קָאן אִיךְ אַייךְ בֶּעצָאלֶען פַאר אַייעֶר גְרוֹיסֶע גְנַאדֶע , וָואס אִיהר הָאט מִיר גֶעטָאהן ?

— אוֹיבּ אִיר וִוילְט מִיר בֶּאֱמֶת בֶּעצָאהלֶען , נַאט אַייךְ אַיין מֶעסֶער אונ שְׁטֶעכְט מִיךְ , הָאט אוֹיף מִיר קֵיין רַחֲמָנוּת נִיט , שְׁטֶעכְט מִיךְ גָאר אָהן מוֹרָא , אִיךְ הָאבּ עֶס פֶערְדִינְט . דָאס אִיז מַיין הִילְף .

עֶר הָאט אוֹיס גֶעזֶעהֶען זַייעֶר מוּטְלָאז , עֶר הָאט גֶערֶעדְט זַייעֶר עֶרֶענְסְט אונ רִיהרֶענְד , אונ זִיא אִיז פֶערְשְׁווִידֶערְט אונ עֶרְשְׁטוֹינְט גֶעוָוארֶען .

עֶר הָאט פוּן אִיהר דִיא אוֹיגֶען נִיט אַרָאפּ גֶענוּמֶען , אונ הָאט גֶעפִיהלְט אַזֶעלְכֶעס , וָואס עֶר הָאט נָאךְ קֵיין מָאל גֶעשְׁפִּירְט , אִיהר אִיז עֶפֶּעס אוֹיךְ נִיט גֶעוֶוען הַיימִישׁ אוֹיפְ'ן הַארְצֶען , אונ זַיי בֵּיידֶע הָאבֶּען נִיט גֶעוואוּסְט , וָואס מִיט זַיי קוּמְט פָאר . זַיי הָאבֶּען בֵּיידֶע גֶעשְׁווִיגֶען .

— קוּמְט ! הָאט זִי עֶנְדְלִיךְ אוֹיס גֶערֶעדְט . זִי הָאט גֶענוּמֶען גֶעהן ; עֶר אִיז אִיהר נָאךְ גֶענַאנְגֶען , אונ אַלֵיין נִיט גֶעוואוּסְט וואוּהִין אונ נָאךְ וָואס עֶר גֵייט .

— שְׁטֶעלְט זִיךְ פָאר , — הָאט זִיא גֶעזָאגְט אִין מִיטֶען וֶועג , — וִויא גְרוֹיס עֶס וֶועט זַיין דִי פְרֵייד פוּן מַיינֶע עֶלְטֶערְן , וֶוען זַיי וֶועלֶען זִיךְ דֶער וִויסֶען , אַז זַייעֶר טָאכְטֶער לֶעבְּט , אונ וִוי פִיהל וֶועלֶען זַייא דָאס דַאנְקֶען דֶעם מֶענְשֶׁען , וָואס הָאט זַייעֶר קִינְד גֶערֶעטֶעט פוּן אַזַא פַיינְעֶנְדִינֶען טוֹידְט !

— נַיין , פְרַיילֶען , אִיךְ גֶעה נִיט צוּ אַייעֶרֶע עֶלְטֶערֶען , — הָאט עֶר אִיהר גֶעעֶנְטְפֶערְט , — זָאלֶען זַייא לִיעבֶּערְשְׁט נִיט זֶעהן , וֶוער אִיךְ בִּין . . .

(שווארצער פעטער)

זַייא זַיינֶען דָער וַוייל צוּרִיק אַרַיין אִין שְׁטָאט , וואוּ דִיא שְׂרֵיפָה אִיז שׁוֹין גֶעוֶועזֶען אַיינְגֶעלָאשֶׁען , עֶס זַיינֶען נָאר גֶעבְּלִיבֶּען שְׁטֶעהֶן צֶעטְלִיכֶע קַיימֶענְס , וִוי שְׁוַוארְצֶע מַצֵבוֹת אוֹיף דִי קְבָרִים , וואוּ עֶס אִיז פֶערְנִיכְטֶעט גֶעוָוארֶען שֵׁיינֶע , גַאנְצֶע הַייזֶער .

זִיא הָאט נָאךְ קַיין צַייט נִיט גֶעהַאט אַרוּם קוּקֶען זִיךְ , אִיז עֶר שׁוֹין פֶערְשְׁווּאוּנְדֶען גֶעוָוארֶען . זִי הָאט אִיהם גֶעזוּכְט צְוִוישֶׁען עוֹלָם , אוּנ הָאט אִיהם נִיט גֶעפוּנֶען .

זַיי בַּיידֶע הָאבֶּען זִיךְ צוּ שֵׁיידֶעט , אוּנ זַייא בַּיידֶע הָאבֶּען נָאךְ נִיט גֶעוואוּסְט , אַז אִין זַייעֶר הֶערְצִין הָאט זִיךְ אָנְגֶעהַאפְּט אַשְׂרֵיפָה , עֶס הָאט זִיךְ דָארְט אָנְגֶעצוּנְדֶען נָאר אַיין אַנְדֶער מִין פַייעֶר ...

6.

דִיא עֶלְטֶערֶענְס קְלָאג אוּנ פְרֵייד .

בָּרוּךְ בֶּערֶענְשְׁטַיין אִיז גֶעוֶועזֶען אַיינֶער פוּן דִיא בֶּעוואוּסְטֶע מֶענְשֶׁען אִין „פַיינָאוְוקֶע״ , עֶר אִיז גֶעוֶועזֶען זַייעֶר אַקְלוּגֶער אוּנ אַגוּטֶער מֶענְשׁ , דָער צוּא אִיז אִיהם אַלֶע מָאל גֶעגַאנְגֶען נִיט שְׁלֶעכְט , אִין שְׁטָאט הָאט מֶען אִיהם גֶערֶעכֶענְט פַאר אַנַאנְצֶען תַּקִיף , וַוייל בָּרוּךְ הָאט פַיינְט גֶעהַאט צוּ בֶּעקְלָאגֶען זִיךְ , וֶוען אַיינֶער הָאט בַּייא אִיהם אַפְרֶעג גֶעטָאהן : „וִוי גֶעהט דָאס אַייךְ ר׳ בָּרוּךְ ? הָאט עֶר שְׁטֶענְדִיג קוּרְץ גֶעעֶנְטְפֶערְט : „גָאט צוּ דַאנְקֶען״ בְּעֵת מֶען הָאט אִיהם בֶּעגַנְבֶעט הָאט עֶר אוֹיךְ גַאנְץ רוּהִיג אַרוֹיס גֶערֶעדְט : „גֶע׳גַנְבֶ׳עט הָאט מֶען מַיין גוּטְס , אָבֶער נִיט מַיין מַזָל״ דָאס זֶעלְבֶּע הָאט עֶר גֶעזָאגְט אוֹיךְ אִיצְט בִּשְׁעַת זַיין הוֹיז אִיז אָפּ גֶעבְּרֶענְט גֶעוָוארֶען , — „עֶס הָאט אָפּ גֶעבְּרֶענְט״ , — הָאט עֶר גֶעזָאגְט — „מַיין הוֹיז , אָבֶער מַיין מַזָל אִיז

נָאךְ אַלְץ גַאנְץ" , אוֹיסֶער זִיךְ פוּן שְׁרֶעק אוּנ פוּן פֶּערְדְרוּסֶען אִיז עֶר גֶעוֶוען דִיא גַאנְצֶע צַייט , וָואס זַיין טָאכְטֶער מִירעל אִיז גֶעוֶוען אִין הוֹיז אוּנ קַיינֶער הָאט זִיךְ נִיט גֶעוַואגְט אַרַיינְצוּקְרִיעכֶען אִין פַייעֶר , זִיא צוּא רֶעטֶען , עֶר הָאט זִיךְ נִיט אֵיין מָאל אֲפִילוּ גְעוָוארְפֶען צוּם פַייעֶר , נָאר דִיא מֶענְשֶׁען , וָואס זַיינֶען דָער בַּייא גֶעשְׁטַאנֶען הָאבֶּען אִיהם שְׁטַארְק צוּ גֶעהַאלְטֶען אוּנ נִיט גֶעלָאזֶען .

— זִיא אִיז שׁוֹין אַלְץ אֵיינְס גֶעוִויס טוֹיְדט , — הָאבֶּען זַייא גֶעטְרַאכְט , דָער פָּאטֶער אָבֶּער הָאט זִיךְ דָער מִיט וַויינִיג וָואס גֶעטְרַייְסט , עֶר הָאט זִיךְ אַלְץ גֶערִיסֶען אוּנ גֶעשְׁרִיהֶען : לָאזְט מִיךְ צוּא מַיין טָאכְטֶער !

דִיא מוּטֶער פוּן אִיהר זַייט הָאט אָנְפַאנְגְם גֶעוַויינְט : מִירעלע , מַיין קִינְד ! בַּאלְד אָבֶּער אִיז זִיא גֶעפַאלֶען אִין אוּנְמַאכְט , אוּנ וֶוען מֶען הָאט זִיא עֶרְמִינְטֶערְט הָאט זִיא מִיט שְׁרֶעק אוֹיס גֶעשְׁרִיהֶען : מִירעלע , מִירעלע ! אוּנ אִיז וִויעדֶער אִין אוּנְמַאכְט , גֶעפַאלֶען .

— אָן , דָארְט הָאט אֵיינֶער אַרוֹיס גֶעטְרָאגֶען אַמֶענְשֶׁען אוֹיף דִי הָאנְד , דַאכְט זִיךְ מִירעלען , — הָאט מֶען פְלוּצִים צְוִוישֶׁען דָעם רוֹישֶׁענְדֶען עוֹלָם אוֹיס גֶעשְׁרִיהֶען , נָאר בִּיז וַואנֶען מֶען הָאט זִיךְ צוּא וִוישֶׁען דָעם שְׁטִירְמִישֶׁען עוֹלָם דוּרְךְ גֶעשְׁלָאגֶען , אִיז שׁוֹין נִיט גֶעוֶוען נִיט דָער מֶענְשׁ אוּנ נִיט מִירעלע .

דִיא פֶערְצְוַוייפֶעלְטֶע עֶלְטֶערֶען זַיינֶען נָאךְ מֶעהר גֶעבְּלִיבֶּען צֶערְשְׁטְרַייט אוּנ דָער שְׁלָאגֶען .

— עֶס הָאט זִיךְ נָאר אָבְּגֶעדַאכְט . עֶס אִיז גֶעוֶוען אַפַאלְשֶׁע טְרוֹיסְט , אַךְ מַיין קִינְד , מַיין קִינְד ! — הָאט דֶער פָּאטֶער גֶעשְׁרִיהֶען אוּנ גֶערִיסֶען דִי הָאר פוּן קָאפּ. אוּנ דִי מוּטֶער הָאט מֶען שׁוֹין גֶעדַארְפְט עֶרְמִינְטֶערֶען מִיט אַדָאקְטֶער . דִיא אִינְגֶערֶע בְּרִידֶער אוּנ שְׁוֶועסְטֶער

הָאבְּען רִיהרֶענְד אוּנ בִּיטֶערְלִיךְ גֶעקְלָאגְט אוּנ גֶעשְׁרִיהֶען: מירעלע! דִי סְצֶענֶע אִיז גֶעוֶוען רִיהרֶענְד, וִוי מֶען קָאן זִיךְ נָאר פָאר שְׁטֶעלֶען, דִיא אַלֶע, וָואס זַיינֶען דָער בַּייא גֶעשְׁטַאנֶען הָאבְּען אוֹיךְ גֶעבְּרָאכֶען מִיט דִיא הָאנְד, פִיל הָאבֶּען גֶעוַויינְט אוּנ אַלֶע הָאבֶּען מִיט הַארְץ בֶּעדוֹיעֶרְט דָעם יוּנְגֶען קָרְבָּן, וָואס אִיז פֶערְבְּרֶענְט גֶעוָוארֶען קֶעגֶען זַייעֶרֶע אוֹיגֶען.

— אַזַא בּוֹים, אַזַא בְּלוּם! אַזַא קְלוּגֶער מֶענְשׁ אוּנ אַזַא אַדֶעלֶע, גוּטֶע זֶעלֶע! — הָאט מֶען גֶערֶעדְט צְוִוישֶׁען דָעם עוֹלָם אוּנ מֶען הָאט גֶענוּמֶען אוֹיס רֶעכֶענֶען מירעלעס מַעֲלוֹת אוּנ שְׁבָחִים, אוּנ זַיי זַיינֶען טַאקֶע בֶּאֱמֶת גֶעוֶוען נָאר נִיט וֶוענִיג: בָּרוּךְ הָאט אָנְגֶעוֶוענְדֶעט אַלֶע זַיינֶע קְרֶאפְטֶען זַיין טָאכְטֶער נָאךְ פוּן דֶער יוּגֶענְד צוּ לֶעהרְנֶען אוּנ צוּ בִּילְדֶען, עֶר הָאט אוֹיס גֶעפּוּלִירְט אִיהר גֶעפִיהל אוּנ אַיין גְלַאנְץ גֶעמַאכְט צוּ אִיהר חַאַראקְטֶער. מירעלע אִיז גֶעוֶוען גוּט גֶעלֶעהרֶענְט, אַדֶעל אוֹיס גֶעבִּילְדֶעט, קְלוּג, גוּט אוּנ דֶער צוּא מַאנְגֶעטִישׁ. שׁוֹין בַּייא דִי עֶלְטֶערֶען אִיז זִיא גֶעוֶוען דִיא גַאנְצֶע נֶחָמָה אוּנ פִיעל פְרֶעמְדֶע הָאבֶּען זִיא גֶעלִיבְּט וַוייל אִיהר פְרַיינְדְשַׁאפְט צוּ מֶענְשֶׁען אִיהר טוּגֶענְד צוּ אָרֶעמֶע אוּנ עֶלֶענְדֶע אִיז גֶעוֶוען אָהן אַשִׁיעוּר אוּנ אָהן אַגְרֶענְיִץ. דָערוּם הָאבֶּען פִיעל צוּא זַאמֶען מִיט אִיהרֶע עֶלְטֶערֶען זִיא בֶּעדוֹיעֶרְט אוּנ בֶּעוַויינְט.

מירעלע שְׁטֶעהֶענְדִיג נָאךְ מִיט פריעדמאנען הִינְטֶער'ן שְׁטָאדְט הָאט גוּט גֶעהֶערְט אוּנ גֶעזֶעהֶען, וָואס עֶס קוּמְט פָאר בַּייא אִיהרֶע עֶלְטֶערֶען אוּנ: דָערוּם הָאט זִיא גֶעאַיילְט צוּא רִיק אִין שְׁטָאדְט צוּא גֶעהְן, אוּנ וַוייל זִיא הָאט גֶעאַיילְט וָואס גִיכֶער צוּא אִיהרֶע לִיעבֶּע עֶלְטֶערֶען קוּמֶען, הָאט זִיא גָאר נִיט בֶּעמֶערְקְט וִוי פְלִינְק פרידמאנען הָאט זִיךְ אַרוֹיס גֶעגְלִיצְט פוּן אִיהר אוּנ אִיז פֶערְשְׁוואוּנְדֶען גֶעוָוארֶען, עֶס אִיז אִיהר גֶעוָוארֶען שְׁרֶעקְלִיךְ, — „גָאט וַוייס וואוּ הִין עֶר אִיז אַוֶועק" הָאט זִיא זִיךְ גֶעטְרַאכְט אוּנ גֶעוָואלְט אִיהם גֶעהְן אוֹיף זוּכֶען, נָאר עֶס הָאבֶּען אִיר דָער זֶעהֶען פִיעל בֶּעקַאנְטֶע אוּנ מֶען הָאט גֶענוּמֶען שְׁרַייהֶען:

— מִירעלע לֶעבְּט , מִירעלע אִיז דָא , אָט אִיז מִירעלע !
אוּנ וָוער קָאן פָּאר שְׁטֶעלֶען דִי פְרֵייד פוּן דִיא עֶלְטֶערֶען בְּשַׁעַת זֵיי הָאבֶּען דֶער זֶעהֶען זֵייעֶר לִיעבּ קִינְד .

— מִירעלע !

— לִיעבֶּעס קִינְד !

— טְרֵייעֶ גוּטֶע שְׁוֶועשְׁטֶער !

— לִיעבֶּעס קִינְד , — הָאט דֶער פָּאטֶער גֶעזָאגְט בְּעֵת מֶען הָאט זִיךְ שׁוֹין אַבִּיסֶעל בֶּערוּהִיגְט — דָאס פַּייֶער הָאט אוּנְז אַזוֹי אִיבֶּער גֶעשְׁרָאקֶען , אַז מִיר הָאבֶּען זִיךְ נָאר פֶערְגֶעסֶען דִיךְ אוֹיף צוּ וֶועקֶען , מִיר הָאבֶּען זִיךְ עֶרְשְׁט דֶער מָאנְט אוֹיף דִיר עֶרְשְׁט דַאן , וָוען מִיר הָאבֶּען דִיר שׁוֹין נִיט גֶעקָאנְט הֶעלְפֶען .

— אִיךְ הָאבּ עֶפֶּעס אַזוֹי זִיעס אוּנ גֶעשְׁמַאק גֶעשְׁלָאפֶען , אַז אִיךְ הָאבּ גָאר נִיט גֶעפִיהלְט אוּנ נִיט גֶעוואוּסְט אִין וָואס פַאר אַסַכָּנָה אִיךְ גֶעפִין זִיךְ , עֶרְוַואכְט הָאבּ אִיךְ עֶרְשְׁט דַאן , וָוען דֶער רוֹיךְ הָאט שׁוֹין מִיךְ בַּאלְד כִּמְעַט אִין גַאנְצֶען דֶער שְׁטִיקְט אוּנ דָאס פַייֶער הָאט גֶענוּמֶען בֶּערִיהְרֶען מַיינֶע פִּיס , אִיךְ הָאבּ עֶרְוַואכְט אוּנ גֶענוּמֶען זִיךְ וַוארְפֶען , צַאפְּלֶען אוּנ שְׁרַייעֶן מִיט אַיין פֶערְשְׁטִיקְטֶען קוֹל , רוּפֶען צוּא הִילְף , מֶען זָאל מִיךְ רֶעטֶען פוּן דִיעזֶען שְׁרֶעקְלִיכֶען יַם פַייֶער , גָאר קֵיינֶער הָאט מַיין גֶעשְׁרֵייא נִיט גֶעהֶערְט אוּנ דֶער קוֹל אִיז דֶער וַוייל גֶעוָוארֶען שְׁוַואכֶער , אִין הַארְצֶען אַיינְגֶער אוּנ דִיא וֵוייטָאגֶען גְרָאסֶער , דִי יִסוּרִים — גָאר אָהן אַשִׁיעוּר .

— וַוייא אִיז מִיר , לִיעבֶּעס קִינְד !

— פְּלוּצִים דַאכְט זִיךְ מִיר , אַז צְוִוישֶׁען דִיא פְלַאמֶען זֶעה אִיךְ אַלֶעבֶּעדִיגֶען מֶענְשֶׁען , אָט הָאט עֶר מִיךְ אַרוּם גֶענוּמֶען , אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּען אוּנ טְרָאגְט — אַךְ , מַיינֶע טְרֵייעֶ ! אִיךְ הָאבּ זִיךְ פֶערְלָארֶען אִין גַאנְצֶען , אִיךְ בִּין גֶעבְּלִיבֶּען אִין אוּנְמַאכְט אוּנ הָאבּ גָאר נִיסְט גֶעזֶעהֶען , גָאר נִיסְט גֶעהֶערְט אוּנ גֶעפִיהלְט .

וָוען אִיךְ הָאבּ דִיא אוֹיגֶען גֶעעֶפֶענְט בִּין אִיךְ גָאר גֶעלֶעגֶען הִינְטֶערְ'ן שְׁטָאדְט גֶעבֶּען אַקְלֵיין טֵייכֶעל פְרִישֶׁעס, פְלִישֶׁענְדֶע וַואסֶער, אוּנ קֶענֶען מִיר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אַהוֹיכֶער שְׁוַוארְצֶער מֶענְשׁ מִיט פֶערְסַמַאלֶעטֶע הָאר, מִיט אַיין פֶערְבְּרֶענְטֶען מַאנְטֶעל אוּנ צוּא בְּלוּטִיגְטֶע הָאנְד.

— וָוער אִיז עֶר? אוּנ וואוּ אִיז דִיעזֶער וואוּנְדֶערְבַּארֶער מֶענְשׁ, וָואס הָאט גֶערֶעטֶעט מַיין קִינְד אוּנ מַיין לֶעבֶּען?

— וָוער עֶר אִיז וַויים אִיךְ נִיט, עֶר אִיז נִיט קֵיין פֵּיינָאווֶקֶער אִיךְ זֶעה אִיהם דֶעם עֶרְשְׁטֶען מָאל אִין מַיין לֶעבֶּען, אוּנ וואוּ עֶר אִיז אַהִין גֶעקוּמֶען, וַויים אִיךְ נִיט אַלֵיין. עֶר הָאט מִיךְ עֶרְמִינְטֶערְט, בֶּערוּהִיגְט אוּנ גֶענוּמֶען אָפּ פִיהרֶען אַהֵיים, גָאר דָא צְוִוישֶׁען דֶעם עוֹלָם הָאבּ אִיךְ אִיהם עֶפֶּעס אָנְגֶעוָוארֶען אוּנ אִיךְ וַויים נִיט, וואוּ עֶר אִיז אַהִין גֶעקוּמֶען, נָאר, פָאטֶער לִיעבֶּער! אִיז עֶס גֶעוֶוען אַמֶענְשׁ? אַךְ, וָואס פַאר אַוואוּנְדֶערְבַּארֶער מֶענְשׁ דָאס אִיז...

— עֶס פֶערְדְרִיסְט מִיךְ זֵייעֶר, וָואס אִיךְ זֶעה אִיהם נִיט אִיצְט פַאר דִיא אוֹיגֶען, אִיךְ וָואלְט אִיהם מִיט מַיין גַאנְצֶען לֶעבֶּען בֶּעדַאנְקְט פַאר זַיין גְרוֹיסֶע הִילְף, וָואס עֶר הָאט אוּנְז גֶעבְּרַאכְט, אִיךְ שְׁטֶעל מִיר פָאר וָואס פַאר אַנוּטֶער מֶענְשׁ דָאס אִיז, אַז עֶר הָאט זַיין אֵייגֶענֶעם לֶעבֶּען גֶעשְׁטֶעלְט אִין סַכָּנָה אַבִּי צוּא רֶעטֶען דֶעם צְוַוייטֶען, דֶעם, וֶועלְכֶען עֶר קָאן נִיט אוּנ וֵויים נִיט!

— פָאטֶער, עֶר זָאגְט אָבֶּער, אַז עֶר אִיז אַשְׁלֶעכְטֶער עֶר אִיז...

— נַיין, מַיין קִינְד, עֶס קָאן נִיט זַיין. יֶעדֶער מֶענְשׁ, לִיעבֶּע טָאכְטֶער, אִיז גָאטֶעס שָׁלִיחַ, יֶעדֶערֶער טְהוּט, וָואס מֶען הֵייסְט אִיהם, נָאר אַשְׁלֶעכְטֶער מֶענְשׁ אִיז אַשָׁלִיחַ אוֹיף

שְׁלֶעכְטֶעס. אונ אַגוּטֶער מֶענְשׁ — אוֹיף גוּטֶעס. דִיא שְׁלֶעכְטֶע מַעֲשִׂים שִׁיקְט מֶען דוּרְךְ דִיא שְׁלֶעכְטֶע מֶענְשֶׁען, אונ דִיא גוּטֶע מַעֲשִׂים דוּרְךְ דִיא גוּטֶע, — נֵיין, מַיין קִינְד, עֶס קָאן נִיט זַיין! דֶער מֶענְשׁ, וָואס אִיז אִין שְׁטַאנְד אַזֶעלְכֶעס צוּא טָאהן, דֶער מֶענְשׁ, וָועלְכֶער הָאט זוֹכֶה גֶעוֶועזען צוּא זַיין אַזַא שָׁלִיחַ, צוּא בְּרֵיינְגֶען מֶענְשֶׁען הִילְף אונ רֶעטוּנְג — קָאן קֵיין שְׁלֶעכְטֶער נִיט זַיין... וואוּ אִיז עֶר? וואוּ גֶעפִינְט מֶען אִיהם אִיצְט? אִיךְ וָואלט אִיהם וָועלֶען כָאטְשׁ אֵיין מָאל זֶעהֶען.

— אַךְ, לִיעבֶּער גוּטֶער פָּאטֶער! אִיךְ ווַייס נִיט... אִיךְ ווַייס נִיט...

* * *

7.

דֶער פָּאטֶער, אונ דִיא טָאכְטֶער.

עֶס אִיז רִיכְטִיג. מִירְעל ווַייס אַלֵיין נִיט, וָואס אִיז דָאס פְּלוּצִים מִיט אִיהר גֶעוָוארֶען. דִיעזֶער זָאנְדֶערְבַּארֶער מֶענְשׁ, וָואס הָאט אִיהר דָאס לֶעבֶּען גֶעשָׁאנְקֶען, הָאט אָבֶּער אִין גַאנְצֶען אַוֶועק גֶערוֹיבְּט אִיהר רוּהֶ, אִיהר שְׁלָאף אונ אַלֶע אִיהרֶע מַחְשָׁבוֹת, זִיא קָאן קֵיין זַאךְ נִיט טְרַאכְטֶען, נָאר וָועגֶען אִיהם, פַאר אִיהרֶע אוֹיגֶען שְׁוֶועבְּט אַלְץ זַיין כְּהָה שְׁחוֹרָה'דִיגֶער שְׁוַוארְצֶער פָּנִים, אונ אִין דִיא אוֹיהְרֶען קְלִינְגֶען אִיהר אַלְץ זַיינֶע רִיהְרֶענְדֶע, מַרְזִיעֶדִינֶע וָוארְטֶער.

— עֶס אִיז אִיהם עֶפֶּעס נִיט גוּט, עֶר רֵייסְט זִיךְ, קָאנְטִיג, זַיין הָאַרְץ אִיז פוּל מִיט צָרוֹת, עֶר גֶעפִינְט זִיךְ אִין אַסַכָּנָה, אונ

אִיךְ שְׁטָעה פוּן וַוייטָען ! עָר אִיז עֶפֶּעס זֵייעֶר פֶּערְצְוַוייפֶעלְט , זֵייעֶר צֶערְשְׁטְרַייט אוּנ צוּם בְּרָאכֶען , אוּנ אִיךְ קָאן אִיהם גָאר גִיסְט הֶעלְפֶען , זָאגַאר נִיט טְרֵייסְטָען ! עָר אִיז עֶפֶּעס נָאר אָן הָאפְ'ענוּנְג , וָוער וַויים צוּא וָואס אַמֶענְשׁ אִין אַזַא צַייט קָאן קוּמֶען ? אוּנ אִיךְ הָאבּ אִיהם פֶערְלָאזֶען אַלֵיין ! ווִיא נֶעבֶּעכְדִיג זַיינֶע אוֹיגֶען הָאבֶּען גֶעקוּקְט , ווִיא רַחֲמָנוּת'דִיג זַיין פָּנִים הָאט אוֹיס גֶעזֶעהֶען . . . אַךְ , ווִיא וָואלְט אִיךְ וֶועלֶען אִיהם אִיצְט ווִיעדֶער זֶעהֶען ! כָאטְשׁ אַיין וָוארְט אִיהם זָאגֶען , כָאטְשׁ אַיין מָאל אַקוּק טָאהן אוֹיף אִיהם . . .

— עָר אִיז אַשְׁלֶעכְטֶער , אַרוֹיבֶּער , אַבַּאנְדִיט ! אִיז עָס מָאגְלִיךְ ? עָר אִיז פָערְדָארְבֶּען , קָאן עֶס זַיין ? שְׁלֶעכְט , פֶערְדָארְבֶּען אוּנ זַיין פָאהִיג אַזוֹי גוּט צוּא זַיין ! אִיךְ פִּיהל עֶפֶּעס , אַז זַיין הַארְץ אִיז פוּל מִיט אַזָעלְכֶע מֶענְשְׁלִיכֶע עֶרְהַאבֶּענֶע גֶעפִיהלֶען , — עֶס אִיז אִין דֶעם גָאר נִיטָא קַיין צְווַייפֶעל . עֶס קָאן אֶפְשָׁר זַיין , אַז עָר אִיז ווִירְקְלִיךְ אַשְׁלֶעכְטֶער אוּנ ווִיל זִיךְ צוּרִיק אוּם קֶעהרֶען אוֹיפְ'ן גְלַייכֶען וֶועג . עֶפֶּעס נָאךְ זַיינֶע וָוארְטֶער אִיז קָאנְטִיג , אַז עָר אִיז שְׁטַארְק נִיט צוּא פְרִיעדֶען מִיט זִיךְ , עָר הָאט זִיךְ אוֹיס גֶעגְלִיצְט , גֶעפַאלֶען , עָר הָאט אָבֶּער אוֹיס גֶעשְׁטְרֶעקְט זַיין הַאנְד עָר בֶּעט זִיךְ , מֶען זָאל אִיהם אוֹיפְהֵייבֶּען , אוּנ עֶס אִיז נִיטָא קַיינֶער , דִיא מֶענְשֶׁען הָאבֶּען פַיינְד אוֹיפְהֵייבֶּען אַפַאלֶענְדֶען , הָאבֶּען לִיעבּ פֶערְשְׁטֵייסֶען וָואס נִידֶערִיגֶער , פֶערְשְׁטוּפֶּען וָואס טִיעפֶער דֶעם , וָואס אִיז פֶערְקְרָאכֶען אִין זוּמְפּ , אוּנ אִיךְ ? ! . . אִיךְ קָאן אוֹיךְ גָאר גִישְׁט טָאהן פַאר דֶעם מֶענְשֶׁען , וָואס הָאט אַזוֹי פִיעל גֶעטָאהן פַאר מִיר ! קָאן דֶען אָבֶּער אַשְׁלֶעכְטֶער וֶוערֶען גוּט ? קָאן דֶען אַרוֹיבֶּער וֶוערֶען אַמֶענְשׁ ? מֶען דַארְף עֶס פְרֶעגֶען בַּיים פָאטֶער .

מִיט דִיא מַחֲשָׁבוֹת אִיז מִירֶעל אַרוּם גֶעגַאנְגֶען עֶטְלִיכֶע טָאג בִּיז עֶס אִיז אִיהר אוֹיס גֶעקוּמֶען רוּהִיג צוּ זִיצֶען מִיט'ן פָאטֶער .

(שווארצער פעטער פאטער

— פָּאטָער , אַרוֹיבָּער אִיז אוֹיךְ אַמֶענְשׁ ? — הָאט זִיא אִיהם דַאן אַפְּרָאג גֶעטָאהן , דֶער פָּאטֶער הָאט זִיא פֶערְווּאוּנְדֶערְט אָנְגֶעקוּקְט , עֶס אִיז אִיהם אַרֶעטֶעגֶעם אוֹיס גֶעקוּמֶען אִיהר אוּם עֶרְוַוארְטֶענְדֶע פְרַאגֶע .

— אַמֶענְשׁ אִיז עֶר-נָאר אַשְׁלֶעכְטֶער .

— אַלֶע מָאל אִיז עֶר אַשְׁלֶעכְטֶער ?

— נַיין , נִיט אַלֶע מָאל , נָאר כָּל זְמַן עֶר אִיז אַרוֹיבֶּער .

— אוּנ וֶוען אִיז עֶר נִיט קַיין רוֹיבֶּער ?

— וֶוען עֶר זִיצְט אִין אַסְטְרָאג .

— וָואס אִיז עֶר דַאן ?

— דַאמָאלְסְט אִיז עֶר אַיין אַרֶעסְטַאנְט .

— אוּנ אַרוֹיס גֵייעֶנְדִיג פוּן אַסְטְרָאג ?

— אִיז וִוידֶער דִיא זֶעלְבֶּע ; גֵייט עֶר וִוידֶער גַנְבֶ'עֶנֶען , אִיז עֶר וִויעדֶער אַגַנָב .

— פָּאטֶער דוּ מַאכְסְט שְׁפַּאס , בְּעֵת אִיךְ מֵיין אָבֶּער גָאר גַאנְץ עֶרְנְסְט .

— אִיךְ פֶערְשְׁטֵייא אָבֶּער נִיט וָואס דוּ פְרָאגְסְט , מַיין קִינְד .

— אִיךְ פְרָאג נָאר דִיזֶעס : צוּ הָאבֶּען גַנָבִים אִין זִיךְ אוֹיךְ גֶעווִיסֶען , וִויא אַלֶע מֶענְשֶׁען .

— דָאס גָאטְלִיכֶע פוּנְק גְלִיהֶעט אִין אַלֶע מֶענְשְׁלִיכֶע הֶערְצֶער , גֶעווִיסֶען הָאבֶּען אַלֶע , נָאר בַּייא פִיל זַיינֶען זַייא הַייזֶערִיג אָדֶער גָאר שְׁטוּם , אִיךְ פֶערְשְׁטֵייא אָבֶּער נִיט אַלֵץ קֶעגֶען וָואס רֶעדְסְט דוּ דָאס אַלֶעס .

— אִיךְ רֵייד עֶס קֶעגֶען דֶעם צוּ קָאן זִיךְ אַגַנָב אוֹיךְ אוּם בַּייטִין

(שווארצער פעטער)

צוּ גוּטָען אוּנ וָוערִין אַמֶענְשׁ, וִויא אַלֶע, אָבֶּער נִיט.

— אוֹיבּ עֶר זָאל נָאר וָועלֶען!

— אוּנ אַז עֶר זָאל יַא וָועלֶען?

— דַאמָאלְסְט וָועחְסְט דוּ אִיז שׁוֹין גָאר עֶפֶּעס אַנְדֶערְס, מִיט רָצוֹן מַאכְט מֶען אַלֶץ.

נָאר מַאךְ עֶפֶּעס מִיט גַנָבִים? זַייא וִוילֶען בֶּעסֶער גַנְבֶ'ענֶען אַיידֶער זַיין מֶענְשֶׁען, אָט פְּרוּבִּיר אַגַנָב רוּפֶען „גַנָב", וֶועט עֶר וֶוערֶען אוֹיף גֶערֶעגְט, וַוייל עֶר וַוייס אַלֵיין אוֹיךְ גַאנְץ גוּט, אַז אַגַנָב אִיז אִיז עֶרְגֶער פוּן אַלֶץ, אוּנ דָאךְ פְּרוּבִּיר זַיין נִיט פָארְזִיכְטִיג, וֶועט עֶר דִיךְ בַּאלְד בֶּענַגְבֶ'ענֶען.

— וִויא אִיז אָבֶּער, אַז עֶר זָאגְט אַלֵיין אוֹיס, וָואס עֶר אִיז?

— אִיךְ הָאבּ אַזַא מִין גַנָב נָאךְ נִיט גִיזֶעהֶען, טָא וָואס קָאן אִיךְ וִויסֶען? מִיר, יוּדֶען גְלוֹיבֶּען, אַז אַלֶץ אִיז בַּייא דֶעם מֶענְשֶׁען אִין הַאנְד. אַז עֶר וִויל קָאן עֶר וֶוערֶען פוּן גוּט שְׁלֶעכְט אוּנ אַז עֶר וִויל קָאן עֶר וֶוערֶען פוּן שְׁלֶעכְט גוּט אוּנ גָאט בָּרוּךְ הוּא לָאזְט דֶעם רָשָׁע צוּ צוּ-זִינְדִיגֶען אוּנ דֶעם צַדִיק-הֶעלְפְט עֶר גוּטֶעס טָאן, וואוּהִין דֶער מֶענְשׁ וִויל גֵיין, אַהִין פִיהרְט מֶען אִיהם.

דֶער פָּאטֶער וָואלְט נָאךְ אֶפְשָׁר נָאךְ מֶער גֶערֶעט, נָאר עֶס זַיינֶען אַרַיין מֶענְשֶׁען אוּנ זַייעֶר שְׁטוּעֶס אִיז אָפּ גֶעהַאקְט גֶעוָוארֶען. נָאר עֶס אִיז שׁוֹין גֶענוּג, מִירָעל גְלוֹיבְּט שׁוֹין, אַז אַמֶענְשׁ קָאן וֶוערֶען שְׁלֶעכְט אוּנ גוּט, אַזוֹא וִויא זִיא וַוייס, אַז אַלֶע מֶענְשֶׁען וֶוערֶען גֶעבָּארֶען אוּנְשׁוּלְדִיג אוּנ אָהן זִינְד, זִיא גְלוֹיבְּט שׁוֹין פֶּעסְט, אַז פרידמאן אִיז פוּן דִי, וָואס וִוילֶען זִיךְ צוּרִיק אוּם קֶעהרֶען צוּא גוּטֶען, נָאר עֶס מַאכְט זִיךְ אִיהם נִיט עֶס אִיז נִיטָא וֶוער עֶס זָאל אִים הֶעלְפֶען צוּרִיק אַרוֹיף אוֹיפֶען גְלַייכֶען וֶועג, אִיצְטֶער פֶערְשְׁטֵייט זִיא זַיינֶע רִיהרֶענְדֶע וָוארְטֶער, וואוּ אִיז עֶר אָבֶּער? אַךְ, וִויא וָואלְט זִיא

(שווארצער פעטער) ווּעלען

וָועלֶען אִיצט אִיהם וִוידֶער זֶעהֶען אוּנ מִיט אִיהם וִוידֶער רֵיידֶען .

עֶס אִיז אַוֶועק אַהִיבְּשֶׁע שְׁטִיקֶעל צַייט , בֶּערֶענְשְׁטֵיין הָאט זִיךְ אוֹיס גֶערֶעכֶענְט , אַז וִוידֶער בּוֹיעֶן זִיךְ אִין „פַּאנָאוְוקֶע״ לוֹינְט פַאר אִיהם נִיט , אוּנ עֶר אִיז אַרוֹיס גֶעפָאהרֶען קַיין „פְּרָאסְטַאקָעווִיץ״ , וואוּ עֶר הָאט גֶעקוֹיפְט אַנֵייעֶם גְרוֹיסֶען הוֹיף אוּנ גֶעגְרִינְדֶעט אַגְרוֹיסֶע צוּקֶערְפַאבְּרִיק , זַיינֶע גֶעשֶׁאפְטֶען זַיינֶען אַוֶועק אַזוֹי גוּט , דָאס אִין גִיכֶען הָאט עֶר זִיךְ אוֹיף דֶער שְׂרֵיפָה גָאר פֶערְגֶעסֶען .

נִיט פֶערְגֶעסֶען אָבֶּער הָאט דִי שְׂרֵיפָה מִירֶעל , אוּנ דֶער מֶענְשׁ , וָואס הָאט זִיא פוּן פַייעֶר אַרוֹיס גֶעחַאפְּט , אִיז אִיהר נִיט אַרוֹיס פוּן זִינֶען אוּנ פוּן הֶערְצֶען , נָאר זִיא הָאט אִיהם שׁוֹין אָבֶּער מֶער עֶרְגֶעץ נִיט גֶעזֶעהֶען , עֶרְגֶעץ נִיט בֶּעגֶעגֶענְט .

◆

8.

זֵייא הָאבִּין זִיךְ דֶער קָאנְט .

וָואס אִיז דָאס מִיט דֶעם שְׁוַוארְצֶען גֶעוָוארֶען ? עֶפֶּעס אַרוּחַ , אַדִבּוּק אִיז אִין אִיהם אַרַיין ! ווִיא גֶעפֶּעהלְט אַייךְ זַיין מָרָה שְׁחוֹרָה , אוּנ וָואס זָאגְט אִיהר עֶפֶּעס אוֹיף זַיינֶע דִבּוּרִים , וִויא עֶר צוּ דַבְּרָה׳ט זִיךְ דָאס פּוּנְקט וִויא דֶער שְׁטָאדְט מַגִיד , וואוּ הָאט עֶר דָאס גֶענוּמֶען ? וָואס אִיז דָאס אַזֵיינְס מִיט אִיהם ? אָסוּר אוֹיב אִיךְ פֶערְשְׁטֵייא .

— אַנְדֶערְשׁ נִיט , אַז עֶר אִיז מְשׁוּגָע גֶעוָוארֶען .

(שווארצער פעטער)   נאר

נָאר וָואס קוּקֶען מִיר אוֹיף אִיהם? בְּרֶעכְט עֶר הַאלְדְז אוּנ נַאקֶען, אוּנ מִיר לָאמִיר זִיךְ גֶעהן אִין אוּנְזֶער וֶועג, וָואס הָאבְּען מִיר זִיךְ דָא פָערְזָעצְט? וִויא גֶעפֶעהלְט אַייךְ דֶער יִשׁוּב?

— אִיךְ הָאבּ דָאךְ שׁוֹין גֶעזָאגְט, אַז מֶען דַארְף פוּן אִיהם אָפּ שְׁנַיידֶען אַפָּאלֶע, מִיר קָאנֶען אַלֶע אוּם קוּמֶען דוּרְךְ אִיהם, וָוארוּם שְׁפִּילְט אִיהר זִיךְ מִיט אַזַא מֶענְשִׁין, עֶר קָאן זִיךְ אַלֵיין אִיבֶּער גֶעבִּין דִיא פָּאלִיצַייא אִין דִיא הָאנְד. אוּנ קָאן נָאךְ אוּנְז אוֹיךְ אַרוֹים גֶעבִּין.

— נַיין עֶר וֶועט עֶס נִיט טָאהן, נַיין, נַיין!

— וָואס זָאגְט אִיהר מִיר עֶס טְרֶעפְט זִיךְ אַזֶעלְכֶע מַעֲשִׂיּוֹת. אִיךְ וֵויים שׁוֹין, אַז וִויא בַּאלְד אַגוּטֶער בְּרוּדֶער וֶוערְט אוּמֶעטִיג אוּנ פֶערְקְרִיכְט שׁוֹין קַיין בּוֹיבֶּעְרִיק, אִיז שׁוֹין נִיט קֵיין גוּטֶער סִימָן, עֶר טַייג שׁוֹין אוֹיף כַּפָּרוֹת, אוּנ מֶען דַארְף שׁוֹין פוּן אִיהם וַוייכֶען, וָוארוּם מֶען אִיז שׁוֹין אִין סַכָּנָה.

— נוּ מֵילָא מֶען דַארְף פוּן דַאנֶען אָפּ צִיהֶען.

— אָהן אִים?

— נוּ שְׁלֶעפּ אִיהם מִיט צְוַואנְגֶען, אַז עֶר וִויל נִיט גֶעהן, וֶוערְט עֶר דִיא כַּפָּרָה!

— אַךְ, אַשַׁאדֶען, גֶעוֶוען זֶעהר אַגוּטֶער בְּרוּדֶער, אוּנ זֶעהר גוּט גֶעטֵייגְט צוּם עֵסֶק.

— וֶוער וֶועט אִיצְט בַּייא אוּנְז זַיין אוֹיף זַיין אָרְט?

— זָארְגְט נִיט, אַז עֶס אִיז דָא אַמָארְדֶע, וֶועט אַבָּארְד אוֹיךְ זַיין, נָאר נִיט גֶעהַייעֶט, מַארְשׁ, בְּרִידֶער, אִין וֶועג אַרַיין!

אַזוֹי הָאבֶּען גֶערֶעדְט פרידמאנס מִיטְבְּרִידֶער וֶועגֶען פרידמאנען,

זַייא הָאבֶּען זִיךְ טַאקֶע גֶעמַאכְט הַארְץ אוּנ הָאבֶּען אָפּ גֶעצֵיינֶען פוּן „פּיינאווקע" אָהן אִיהם.

פרידמאנען הָאט פֶּערְדְרָאסֶען נָאד דִיזֶעס, וָואס זַיינֶע חֲבֵרִים ווִילֶען מִיט אִיהם נִיט גֶעהן אִין זַיין וֶועג, וָואס עֶר הָאט זִיךְ אִיצְט אוֹיס גֶעקְלִיבֶּען, אָבֶּער גֶעהן מִיט זַייא הָאט עֶר שׁוֹין נִיט גֶעוָואלְט אוּנ נִיט גֶעקָאנְט, עֶר אִיז שׁוֹין גֶעוָוארֶען עֶפֶּעס גָאר אַיין אַנְדֶער מֶענְשׁ אוּנ דָאס אַלֶעס אִיז גֶעשֶׁעהֶען פוּן דֶער צַייט אָן וָואס עֶר הָאט דֶער זֶעהֶען מִירְעלֶען.

בְּשַׁעַת עֶר הָאט אִיר דֶער זֶעהֶען לִיגֶענְדִיג צְווִישֶׁען דִי פְלַאמֶען פַייעֶר, הָאט עֶר עֶפֶּעס אַלֶעס פֶערְגֶעסֶען, אִין זַיין הַארְצֶען הָאט זִיךְ עֶרְוֶועקְט אַגֶעפִיהל פוּן רַחֲמָנוּת אוּנ עֶר הָאט נָאר גֶעוואוּקְסְט אַיין זַאךְ — רֶעטֶען דִיזֶע וואוּנְדֶערְבַּארֶע שֵׁיינֶע פְרֵיילֶען, אוּנ בְּשַׁעַת עֶר הָאט אִיר עֶרְמוּנְטֶערְט אוּנ זִיא הָאט אוֹיף גֶעאָפֶענְט אִיהרֶע אוֹיגֶען, וָואס הָאבֶּען גֶעפִינְקֶעלְט מִיט אָרֶענְטְלִיכְקַייט אוּנ טוּגֶענְד, — הָאט עֶר זִיךְ פֶערְלָארֶען אִין גַאנְצֶען. אִין אֵיין אוֹיגֶענְבְּלִיק הָאט עֶר דֶער זֶעהֶען זַיין גַאנְצֶען לֶעבֶּען, אוּנ אִיז וִויא פֶערְשְׁטָארְבֶּען גֶעוָוארֶען.

— וִויא פִיל אָרֶענְטְלִיכְקַייט אוּנ טוּגֶענְד! — הָאט עֶפֶּעס אַפֶּערְבָּארְגֶענֶע שְׁטִימֶע אוֹיס גֶעשְׁרִיהֶען אִין זַיין הַארְצִין, וִויא נָאר זַיינֶע אוֹיגֶען הָאבֶּען זִיךְ בֶּעגֶעגֶענְט מִיט אִיהרֶע אוֹיגֶען. —

— וִויא רוּהִיג אוּנ גְלִיקְלִיךְ, וִויא צַארְט אוּנ מִילְד עֶס זַיינֶען אָרֶענְטְלִיכֶע מֶענְשֶׁען! — הָאט דִיזֶע פֶערְבָּארְבֶּענֶע שְׁטִימֶע זִיךְ וִוידֶער צוּ שְׁרִיהֶען אִין זַיין הֶערְצֶען, אוּנ עֶר הָאט זִיךְ אַלֵיין פֶערְנִיכְטֶעט אִין גַאנְצֶען, עֶר הָאט זִיךְ אַלֵיין גֶעוָואלְט אוֹיף שְׁטִיקֶער צוּ רַייסֶען.

(שווארצער פעטער)

מִיט דָעם עֶרְשְׁטָען בְּלִיק אוֹיף אִיהר, אִיז זַיין הַארְץ פֶערְצַאפֶּעלְט גֶעוָוארֶען, עֶר הָאט בַּאלְד דָער זֶעהָען, אַז צְוִוישֶׁען זַייא בֵּיידֶען אִיז אַגְרוֹיסֶער תְּהוֹם, אוּנ וִויא גְרוֹיסְזַאם, וִויא שְׁרֶעקְלִיךְ דִיזֶער תְּהוֹם הָאט אִיהם אוֹיס גִיזֶעהָען! עֶר הָאט זִיךְ נִיט גֶעוַואגְט צוּ קוּקֶען אוֹיף אִיהר, אוּנ וָואס עֶר הָאט גֶערֶעדְט הָאט עֶר אַלֵיין נִיט גֶעוואוּסְט.

עֶר אִיז שׁוֹין צוּ גֶעוָואהנְט גֶעוָוארֶען צוּ טָאן שְׁלֶעכְטֶס, צוּ הֶערֶען, וִויא מֶען קְלָאגְט אוֹיף זַיין קָאפּ, וִויא מֶען זִידֶעלְט אִיהם, וִויא מֶען שִׁילְט אִיהם אוּנ וִויא מֶען עֶרְוַוייטֶערְט זִיךְ פוּן אִיהם, אִיצְט אָבֶּער. אַז עֶר הָאט דֶערְפִּיהלְט דָעם גֶעפִיהל. וָואס עֶס פִּיהלְט אַיין גוּטֶער אָרֶענְטְלִיכֶער מֶענְשׁ בְּשַׁעַת עֶר טְהוּט גוּטֶעס, אִיצְט אָבֶּער, אַז זִיא הָאט אִיהם גֶענוּמֶען לִיבֶּען אוּנ דַאנְקֶען אוּנ רוּפֶען צוּ מֶענְשֶׁען, וָואס וֶועלֶען אִיהם אוֹיפְנֶעמֶען מִיט עֶהרֶע אוּנ פְרֵייד, אִיז עֶר צוּ שְׁטְרֵייט אוּנ צוּ שְׁמֶעטֶערְט גֶעוָוארֶען.

— וִויא קָאן מֶען זַיין שְׁלֶעכְט, וִויא קָאן מֶען זַיין בֵּייז אוֹיף אוֹיף מֶענְשֶׁען אוּנ וֶועלֶען זַייא שְׁלֶעכְטֶעס טָאהן?... הָאט עֶר זִיךְ דַאן גֶעטְרַאכְט אוּנ גֶעמוּסֶערְט — אִיךְ הָאבּ מֶענְשֶׁען פִיל שְׁלֶעכְטֶעס גֶעטָאהן, וַוייל אִיךְ הָאבּ נָאר גֶעטְרַאכְט וֶועגֶען זִיךְ, גֶעזוּכְט זִיךְ פֶערְגֶענִיגֶען פֶערְשַׁאפֶען, אוּנ הָאבּ גָאר נִיט גֶעוואוּסְט, אַז קֵיין בֶּעסֶערֶער פֶערְגְנִיגֶען אִיז נָאר אוֹיף דָער וֶועלְט נִיטָא. וִויא מֶענְשֶׁען גוּטֶעס צוּ טָאהן.

עֶס הָאט זִיךְ אִיהם דָער מָאנְט זַיין יוּגֶענְד, וִויא טַהייעֶר מֶען הָאט אִיהם גֶעהַאלְטֶען, וִויא מֶען הָאט גֶעהָאפְט פוּן אִיהם אַפִילֶע נַחַת צוּ דָער לֶעבֶּען, אוּנ וִויא עֶר אִיז נָאךְ דַאן גֶעוֶועזֶען אוּם שׁוּלְדִיג, רֵיין פוּן זִינְד, אוּנ פוּן אִיהם הָאט דָאךְ אוֹיךְ גֶעקָאנְט אוֹיס וַואקְסִין אַזוֹי אַיין אָרֶענְטְלִיכֶער מֶענְשׁ, וִויא דָער, וָואס שְׁטֵייט אִיהם פַּאר

זַייְנֶע אויגֶען. עֶס הָאט זִיךְ אִיהם דֶער מָאנְט וִויא זַיין פָאטֶער פְלֶעגְט אִיהם לֶערְנֶען רַחֲמָנוּת צוּ הָאבֶּען, צוּ לִיבֶּען אוּנ גוּטֶעס צוּ טָאהן, עֶס הָאט זִיךְ אִיהם דֶער מָאנְט נַאכְהֶער זַיין הָאפֶערְדִיגֶען שְׁלֶעכְטֶען לֶעבֶּען אוּנ זַיין מוּטֶערְס לֶעצְטֶע וֶוערְטֶער.

אוּמְזִיסְט אִיז עֶר פוּן אִיהר אַנְטְלָאפֶען גֶעוָוארֶען, זִיא אִיז אִיהם אַלֶץ פַאר דִיא אויגֶען גֶעשְׁטַאנֶען אוּנ אִין זַיינֶע אויעֶרֶען הָאט אַלֶץ גֶעקְלוּנְגֶען זַיין מוּטֶערְס לֶעצְטֶע וֶוערְטֶער.

— זֶעה, מַיין קִינְד, דֶער מָאן זִיךְ אוֹיף גָאט, אוּנ קֶעהר זִיךְ אוּם פוּן דַיינֶע שְׁלֶעכְטֶע וֶועגֶען, וֶוען עֶס אִיז נָאךְ דָא צַייט.

— עֶס אִיז נָאךְ דָא צַייט! — הָאט עֶר עֶנְדְלִיךְ אוֹיס גֶעשְׁרִיעֶן, אוּנ עֶר הָאט זִיךְ פֶעסְט בֶּעשְׁלָאסֶען, אַז עֶס מוּז זַיין, עֶס וֶועט זַיין, אוּנ עֶר מוּז פָאלְגֶען זַיין מוּטֶער.

זַיינֶע חֲבֵרִים הָאבֶּען אִיהם פֶערְלָאזֶען, אוּנ פרידמאן הָאט זִיךְ גֶענוּמֶען צוּ עֶרְוֶוערְבֶּען זַיין שְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט מִיט עֶרֶענְטְלִיכְקֵייט אוּנ מִיה. צוּם אָנְפַאנְג אִיז אִיהם גֶעוֶוען זֶעהר שְׁלֶעכְט, צוּ אַרְבַּייט אִיז עֶר שָׁאן גָאר נִיט צוּ גֶעוָואהנְט גֶעוֶוען, אוּנ נִיט אַלֶע מָאל הָאט עֶר אַרְבַּייט גֶעהַאט, נָאר עֶר הָאט אַלֶעס אָנְגֶענוּמֶען פַאר גוּט, אוּנ אִיז גֶעוֶוען צוּ פְרִידֶען. עֶר הָאט זִיךְ נָאר גֶעשְׁטַארֶעט צוּ עֶרְלֶעהרְנֶען זִיךְ אַזַא פְּרָאפֶעסְיָאן וֶועלְכֶע זָאל אִיהם פֶערְזָארְגֶען מִיט בֶּעסֶערֶען צוּשְׁטַאנְד וִויא זַיין אַמַארְק מֶענְשׁ דָאס הֵייסְט אַמֶענְשׁ וָואס שְׁטֵייט אִין מַארְק אוּם צוּ טְרָאגֶען מַשָׂא, וואוּהִין וֶוער עֶס דַארְף. עֶר הָאט זִיךְ אִין דֶער צַייט פָאלְקָאם גוּט אוֹיס גֶעלֶערֶענְט דִיא דָאפֶּעלְטֶע בּוּכְהַאלְטֶערְיֶע, אוּנ אַז עֶר הָאט זִיךְ דַאן דֶערְוואוּסְט, אַז אֵיינֶער אַ בּערֶענשְׁטיין אִין „פְּרָאסְטַאקָעווִיץ" זוּכְט אַיין אָרֶענְטְלִיכִין בּוּכְהַאלְטֶער הָאט עֶר זִיךְ בֶּעשְׁלָאסֶען פְּרוּבִּירֶען מַזָל אוּנ אִיז אַוֶועק גִיפָארֶען אַהִין.

שְׁרֶעקְלִיךְ אִיז גִיוֶוען דִיא עֶרְשְׁטֶע מִינוּטֶען וָואס עֶר הָאט זִיךְ

דָער זָעהָען מִיט בערענשטיין, זַייא בַּיידָע זַיינָען פָערְשְׁטַיינָערְט געבְּלִיבָּען שְׁטַיין אויף זַייעָרע עָרְטָער.

— אָט אִיז דָער מָענְשׁ, וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעשְׁוָוארָען פוּן אִיהם נְקָמָה צוּ נֶעמָען! — הָאט עָר אָנְפַאנְגֶם אַטְרַאכְט גֶעטָאן אוּנ אִיז אויף גֶערֶעגְט גֶעוָוארָען, נָאר בַּאלְד הָאט עָר זִיךְ אִינְגָערְלִיךְ בָּערוּהִיגְט:

אָרֶעגְטְלִיכָע גוּטָע מֶענְשֶׁען וַוייסָען, — הָאט עָר זִיךְ צוּ רִיק גֶעטְרַאכְט — אַז מְבַיישׁאפְט אִיז דִיא בֶּעסְטֶע נְקָמָה, אוּנ מְחִילָה אִיז דִיא בֶּעסְטֶע שְׁטְרָאף, אוֹיס נְקָמָה, אוּנ עָר וָועט גֶעוִוים אויף מִיר רַחֲמָנוּת הָאבֶּען!

— אָט אִיז דָער גַנָב, וָואס הָאט מִיךְ בָּעגַאנְבֶעט! — הָאט בערענשטיין שִׁיער נִיט אוֹיס גֶעשְׁרִיהָען, אוּנ אִיז עָרְשְׁרָאקָען גֶעוָוארָען. אִין דֶער צַייט אִיז אַרַיין אִין גַאסְטְצִימֶער מירעל.

— אָט דֶער—פָּאטָער! — הָאט זִיא אוֹיס גֶעשְׁרִיהָען מִיט אַרַייסֶענְדֶע שְׁטִימְטֶע — אָט אִיז דָער, וָואס הָאט מִיךְ גִירָעטָעט פוּן טוֹידְט!

אוּנ פריעדמאנן הָאט דַאן אַקוּק גֶעטָאהן אִיהר גְלַייךְ אִין פָּנִים...

* * *

9.

אַלְלֶע זַיינֶען צוּ פְרִידֶען.

נִיט אוּמְזִיסְט זָאגְט מֶען, אַז לִיבֶּע עֶפִּינְט אֲפִילוּ פַאר אַרָשָׁע דִיא טִהירָען פוּן גַן עֵדֶן, — פְלֶעגְט נַאכְהֶער שְׁטֶענְדִיג זָאגֶען פרידמאנען וָוען עָר פְלֶעגְט רֵיידֶען וֶועגֶען זִיךְ, אוּנ רֵיידֶען וֶועגֶען זִיךְ הָאט עָר זֶעהר לִיבּ גֶעהַאט, אִיבֶּער הוֹיפְּט שַׁבָּת אוּנ יום טוב, וָוען מֶען אִיז רוּהִיג אוּנ וָוען גֶעסְט זַיינֶען גֶעוֶוען דָערְבַּייא.

עֶס אִיז שׁוֹין זָעלְבְּסְט פֶערְשְׁטֶענְדְלִיךְ, אַז בערענשטיין הָאט פרידמאנען אויף גֶענוּמֶען פַאר אַיין בּוּכְהַאלְטֶער, הָאטְשׁ עָר הָאט

אִיהם בַּאלְד דָער קָאנְט, עֶר הָאט נִיט גֶעקָאנְט אָפּ וואוּנְדֶערֶען זַיין אָרֶענְטְלִיכְקֵייט אוּנ גוּטְסְקֵייט, זַיין טְרַייְשַׁאפְט אוּנ עֶרְגֶעבֶּענְקֵייט אוּנ הָאט אִיהם אָנְגֶעהֵייבֶּען צוּ אַכְטֶען אוּנ צוּ לִיבֶּען, וְויא אַיין אַיינֶען קִינְד.

פרידמאַן אִיז גֶעוָוארֶען מוּטְהִיגֶער אוּנ דְרַייסְטִיגֶער, דַאן הָאט עֶר דָער פִיהלְט, אַז נָאךְ פוּן דָעם עֶרְשְׁטֶען מָאל, וָואס עֶר הָאט מירעלען דָער זָעהֶען, הָאט עֶר זִיךְ אִין אִיהר פֶערְלִיבְּט, אוּנ עֶר הָאט זִיךְ שׁוֹין גֶעוַואגְט דִיזֶעס אִיהר אַרוֹיס צוּ גֶעבִּין. מירעל הָאט עֶס אוֹיךְ גוּט גֶעפִיהלְט אוּנ הָאט מוֹדֶה גֶעוֶוען דֶערוֹיף. בערענשטיין אִיז מִיט דָעם שִׁדוּךְ גֶעוֶוען זַייעֶר צוּ פְרִידֶען אוּנ הָאט. אִיהם אִין נַדְן אַוֶועק גִיגֶעבֶּען אַהַאלְבּ פוּן זַיין פַאבְּרִיק. פרידמאַן הָאט חַתוּנָה גֶעהַאט מִיט מירלען אוּנ אִיז גֶעוָוארֶען בערענשטיינס שׁוּתָּף.

פרידמאַן הָאט דָער פִיהלְט דָעם גֶעשְׁמַאק פוּן אַיין אָרֶענְטְלִיכֶען לֶעבִּין אוּנ אִיז זִיךְ וַוייטֶער גֶעגַאנְגֶען אִין זַיין וֶועג, וָואס עֶר הָאט אִיצְט אוֹיס גֶעקְלִיבֶּען, עֶר אִיז מִיט דָער צַייט גֶעוָוארֶען אַיינֶער פוּן יֶענֶע זֶעלְטֶענֶע מֶענְשֶׁענְפְרַיינְד, וָואס עֶס אִיז שְׁוֶוער צוּ גֶעפִינֶען זַיין גְלַייכֶען. אַלְלֶע הָאבֶּען אִיהם גֶערוּפֶען „דָער פֶעטֶער". נָאר פרידמאַן הָאט גֶעוָואלְט מֶען זָאל אִיהם רוּפֶען מִיט זַיין אַלְטֶען נָאמֶען „דֶער שְׁוַוארְצֶער", אוּנ דֶערִיבֶּער הָאט מֶען אִיהם שׁוֹין גֶערוּפֶען „דֶער שְׁוַוארְצֶער פֶעטֶער" אוּנ אַז אַיין אוּם בֶּעקַאנְטֶער הָאט אִיהם אַפְּרֶעג גֶעטָאהן: „וָואס אִיז דָאס פַאר אַיין זָאנְדֶערְבַּארֶער נָאמֶען?" — פְלֶעגְט פרידמאַנן מִיט פְרַיידֶען דֶערְצַיילֶען אָט דִיא גַאנְצֶע מַעֲשֶׂה, אוּנ אַלְלֶע זַיינֶען גֶעוֶוען צוּפְרִידֶען.

ענדע

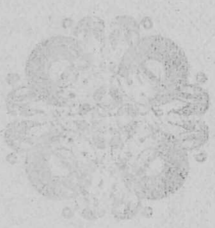(צווארצער פעטער)